

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ДЕМОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЮРТІВСЬКОЇ ТГ
УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА
ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

ЧАКАНЬ ВІКТОРІЯ СТЕПАНІВНА

Студентка II-го курсу

Освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

Спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

ІЖАК ТІБОР ЙОСИПОВИЧ

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Завідувач кафедри географії та туризму:

МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра географії та туризму

Кваліфікаційна робота
ДЕМОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЮРТІВСЬКОЇ ТГ
УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА
ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II-го курсу

ЧАКАНЬ ВІКТОРІЯ СТЕПАНІВНА

освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник: **ІЖАК ТІБОР ЙОСИПОВИЧ**

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Рецензент: **МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ**

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Берегове
2024

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
2. СКЛАД І ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ СЮРТІВСЬКОЇ ГРОМАДИ	7
3. ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД СЮРТІВСЬКОЇ ГРОМАДИ ТА ЇЇ ОКОЛИЦЬ	9
4. КОРОТКА ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЮРТІВСЬКОЇ ГРОМАДИ ТА ЇЇ ОКОЛИЦЬ	26
4.1. Фізико-географічне положення	26
4.2. Рельєф, геологічна будова	26
4.3. Клімат	27
4.4. Гідрографія	28
4.5. Ґрунтові умови	28
5. ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЮРТІВСЬКОЇ ГРОМАДИ	29
5.1. Зміна чисельності населення в кожному селі	30
5.2. Національний склад громади в період 1880-2001 років	43
5.3. Релігійний склад	48
6. ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	50
6.1. План уроку географії	50
6.2. Позакласна робота	55
ВИСНОВКИ	58
ПІДСУМКИ	59
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	60
ДОДАТКИ	62
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	66
СПИСОК ТАБЛИЦЬ	67
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	68
ДЕКЛАРАЦІЯ	69
ПОДЯКА.....	70

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Földrajz és Turizmus Tanszék

**A SZÜRTEI KISTÉRSÉG (UNGVÁRI JÁRÁS, KÁRPÁTALJA)
DEMOGRÁFIAI VIZSGÁLATA ÉS A TÉMA FELHASZNÁLÁSA AZ
ISKOLAI OKTATÁSBAN**

Diplomamunka

Készítette: CSÁKÁNY VIKTÓRIA

II. évfolyamos földrajz

szakos hallgató

Témavezető: IZSÁK TIBOR

*(a földrajztudományok kandidátusa, docens,
a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)*

Recenzens: MOLNÁR JÓZSEF

*(a földrajztudományok kandidátusa, docens,
a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)*

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	5
1. FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS KUTATÁSI MÓDSZEREK	6
2. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG ÖSSZETÉTELE ÉS FÖLDRAJZI FEKVÉSE	7
3. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG ÉS KÖRNYÉKÉNEK TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE	9
4. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG ÉS KÖRNYÉKÉNEK RÖVID TERMÉSZETFÖLDRAJZI JELLEMZÉSE	26
4.1. Természetföldrajzi fekvés	26
4.2. Domborzat, földszerkezeti és geológiai felépítése	26
4.3. Éghajlata	27
4.4. Vízrajza	28
4.5. Talajviszonyok	28
5. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG NÉPESSÉGFÖLDRAJZI JELLEMZÉSE	29
5.1. A népességszám változása településenként.....	30
5.2. A kistérség nemzetiségi összetétele 1880-2001 között	43
5.3. Vallási összetétel	48
6. A TÉMA FELHASZNÁLÁSA AZ ISKOLAI OKTATÁSBAN.....	50
6.1 Óravázlat egy földrajzórához	50
6.2 Szakköri foglalkozás	55
KÖVETKEZTETÉSEK.....	58
ÖSSZEGZÉS.....	59
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	60
MELLÉKLETEK.....	62
ÁBRÁK JEGYZÉKE	66
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	67
UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ	68
NYILATKOZAT	69
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	70

BEVEZETÉS

Diplomamunka témám a Szürtei kistérség (Ungvári járás, Kárpátalja) demográfiai vizsgálata és a téma felhasználása az iskolai oktatásban. Azért választottam ezt a témát, mivel a kistérséghez tartozik az én szülőfalum is, így fontosnak tartom azt, hogy tudjuk az ott élő emberek számát, változását, vallási, illetve etnikai összetételüket.

Aktuális a kutatási téma, mivel az utolsó hivatalos népszámlálás 2001-ben volt, így nincsenek friss adatok a 2020-ban létrejött kistérség népességéről.

Munkánk célja, hogy megvizsgáljuk a Szürtei kistérség népességföldrajzi jellemzését, a lakosság szám és annak időbeni változását, a lakosság-, vallás- és nemzetiség összetételt, továbbá teljeskörű képet nyújtsunk a kistérség és környékének történelmi áttekintéséről és természetföldrajzi jellemzéséről.

A kistérség népességföldrajzi felméréséhez a terepi kutatást alkalmaztuk, adatokat gyűjtöttünk a falvak úgynevezett előljáróitól, illetve a kistérséget képviselő polgármestertől. A térképeket a QGIS program segítségével készítettük el.

A Szürtei kistérség (ukránul: Сюртівська територіальна громада) egy közigazgatási egység Kárpátalján, Ukrajna nyugati részén. A kistérség központja Szürte, és több kisebb települést foglal magában. A kistérségek az ukrán közigazgatási reform részeként jöttek létre, melynek célja a helyi önkormányzatok hatékonyságának növelése és a decentralizáció előmozdítása (Molnár D. István, 2021).

Az ilyen kistérségek létrehozása és működése fontos lépés Ukrajna helyi kormányzásának modernizálásában, mivel a decentralizáció révén több hatáskört és erőforrást biztosítanak a helyi önkormányzatok számára, lehetővé téve számukra, hogy jobban alkalmazkodjanak a helyi közösségek szükségleteihez és prioritásaihoz.

1. FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS KUTATÁSI MÓDSZEREK

A munka első részében a kistérség összetételéről és a földrajzi fekvéséről van szó, amelynek megírásában nagy segítségemre volt a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpontjának a tanulmánykötete: Kárpátalja lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében, illetve a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkája: Decentralizáció Kárpátalján.

A második rész a kistérség történelmi áttekintéséről szól. Ebben a fejezetben a Botlik József – Dupka György, 1993: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján c. munka volt segítségemre.

A természetföldrajzi jellemzésnél a következő munkákból merítettünk információkat, adatokat: Bulla Béla – Mendöl Tibor: A Kárpát-medence földrajza; Izsák Tibor: Ukrajna természeti földrajza.

A népességi, vallási adatokat, a kistérséghez tartozó falvakról Molnár József és Molnár D. István munkájából merítettük, amelynek a címe „Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében”. Továbbá, a magyar közösség adatait a SUMMA 2017 felmérésnek köszönhetjük, amelynek a célja volt a magyar közösség számának, demográfiai jellemzőinek a felmérése. Egyes adatokat a Magyar Állami Kincstár, illetve a Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal adattárából szereztünk.

A kistérséghez tartozó falvak friss adatait, a Szürtei Polgármester Hivatalból, illetve a falvak elöljáróitól gyűjtöttük be.

A vallási adatokban nagy segítségünkre volt a falvak egyházainak képviselői.

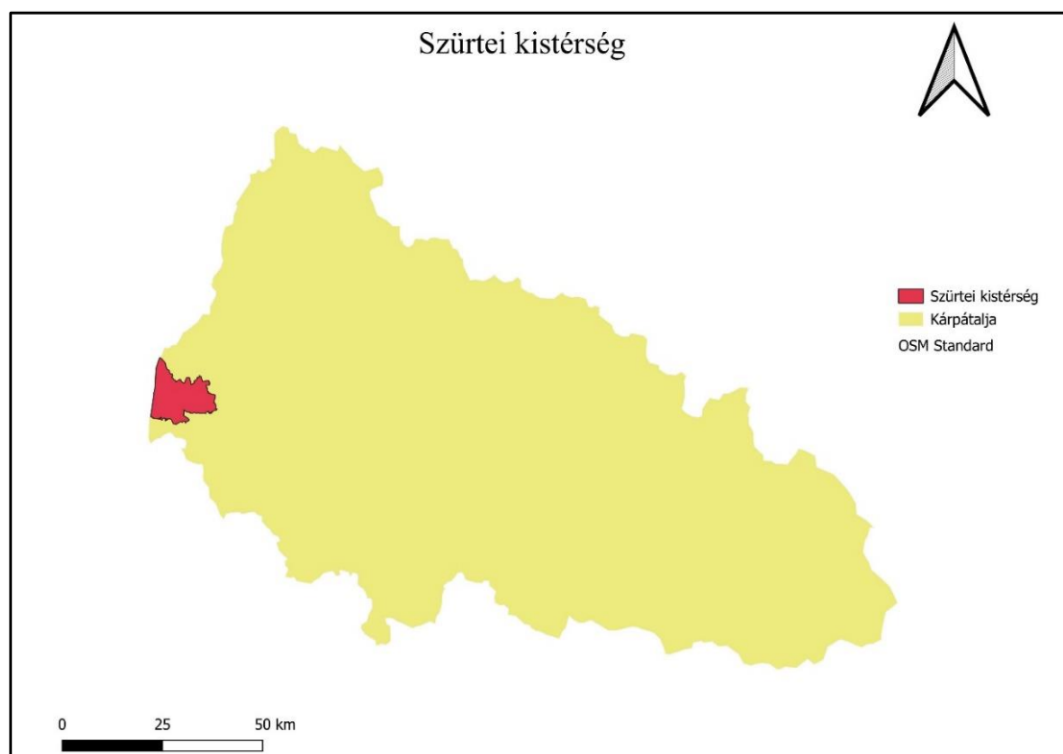
A kistérség népességföldrajzi felméréséhez a terepi kutatást alkalmaztuk, ami alatt azt értjük, hogy személyesen kerestük fel a falvak elöljáróit, illetve az egyházak képviselőit.

Az összegyűjtött adatokat az Excel program segítségével rendszereztük. A kutatási terület lehatárolásában, illetve a munkához kapcsolódó térképeket a QGIS Desktop 3.28.3 térképszerkesztő program segítségével készítettük el.

2. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG ÖSSZETÉTELE ÉS FÖLDRAJZI FEKVÉSE

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 2015-ben fogadta el a helyi önkormányzatok önkéntes társulásáról szóló törvényt, ami az ukrajnai közigazgatás reformjának vagy decentralizációjának a kezdetét jelzi. A reformok eredményeként, a helyi városi és falusi önkormányzatoknak egyesült területi közösségekbe (ukránul: об'єднання територіальних громад, rövidítve ОТГ, magyarul OTH), más néven kistérségekbe (hromáda) kellett osztódniuk. A Legfelsőbb Tanács 2020. július 17-én megszavazta „A járások létrehozásáról és megszüntetéséről” szóló rendeletet, ezzel befejeződött a decentralizációs folyamat jogi kiigazítása: Ukrajna 490 járása megszűnt, 136 új járás alakult ki (Molnár D., 2021).

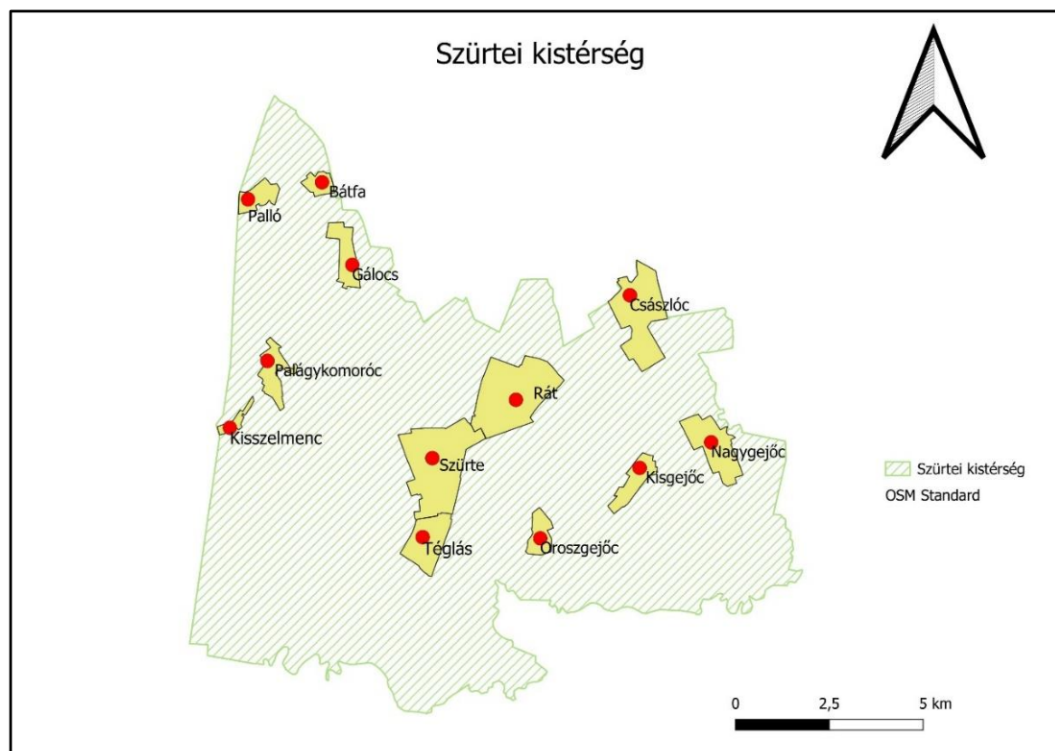
Kárpátalja 13 járása helyén 6 járás (Ungvári, Munkácsi, Beregszászi, Huszti, Técsői és Rahói járás) maradt, míg a korábbi 337 helyi önkormányzat 64 kistérségbe rendeződött (Csernicskó I., Hires-László K., Karmacsi Z., Márku A., Máté R., Tóth-Orosz E., 2021).

1. ábra. A Szürtei kistérség elhelyezkedése Kárpátalján (saját szerkesztés).

A Szürtei kistérség az Ungvári járáshoz tartozik (1. ábra). A kistérség összesen 12 települést foglal magába: Bátfa, Császlóc, Gállocs, Kisgejőc, Kisszelmenc, Nagygejőc, Palágykomoróc, Palló, Rát, Oroszgejőc, Szürte, Téglás (2. ábra).

A Szürtei kistérség területe 147,2 km². A lakosság száma eléri a 9540 főt (SZÜRTEI KISTÉRSÉG adattára).

2. ábra. A Szürtei kistérségekhez tartozó települések (saját szerkesztés).

3. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG ÉS KÖRNYÉKÉNEK TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE

Kisgejőc

1946-tól ukránul Mali Hejivci, magyar falu. Közigazgatásilag Nagygejőchöz tartozik. A falu a Latorca folyó mentén, Ungvártól 20 km-re terül el. A falu összefonódott Nagygejőc községgel.

Kisgejőc a XIV. század végén, Ramoca-Geyewch néven, mint a Ramocsai család birtoka került említésre. Azonban jelentősebb szerepe nem volt, mivel a Butkay család is részeket nyert itt 1489-ben. 1567-ben a népesség magyar volt, 10 jobbágy és 8 zsellér családot tartottak számon, miközben 4 ház elhagyatott volt, lakói a pestisjárvány áldozataivá váltak. 1599-ben Kisgejőc, más néven Ramocha-Geötz, 25 lakóházból állt, a Deregyői alias Bessenyő Pál tulajdonában állt. 1696-ban Kis-Gehőczként említik, 5 jobbágy és 1 zsellér háztartással, magyar lakossággal. A magyar jelleg a XVIII. században is megmaradt. 1828-ban 100 házból állt a település, a lakosság fő foglalkozása az őstermelés volt. A lakóhelyek között szerepeltek a Cigánytelep, Egri tanya, Latorca-remete és Orosztelep.

A csehszlovák időkben a falu neve Maié Gejovce volt. Az iskolák felekezeti református magyar népiskolával rendelkeztek 1 osztállyal, és állami ukrán elemi iskola is működött 2 osztállyal. 1938 után a helyzet alig változott, a lakosság száma 203-ra nőtt. 1940-ben a lakosság túlnyomó része magyar volt, csak 102 ruszin és 1 szlovák élt itt.

A második világháborúban 35-en vesztették életüket. 1944 novemberében a sztálinisták 19 férfit hurcoltak el, közülük 17-en meghaltak. A koncepciók során egy személyt elítéltek és kivégeztek (Botlik – Dupka, 1993).

A privatizáció előtt álló földterület a helyi gazdasághoz tartozik, sokan dolgoznak itt. A fiatalabb generációk Ungvárra járnak dolgozni. A lakosság fokozatosan csökken, de a település hagyományörző és eredményes háztáji gazdálkodást folytat.

1648-ban alakult meg a református egyház Kisgejőcön, melynek 1991-ben 350 hívője volt. Lelkipásztora Stefán Miklós. A jelenlegi templom 1844-ben épült, azonban kétszer is leégett az idők során (3. ábra). Harangját Egry Ferenc készítette.

3. ábra. Kisgejőci Református Gyülekezet temploma (saját felvétel, 2024).

A római katolikusok a nagygejőci római katolikus egyház tagjai. 1989-től a görög katolikusok felekezetüket ujjaszervezték. 1945-től magyar nyelvű elemi iskolájuk van, mely 1990-től általános iskolává fejlődött. Az 1991/92-es tanévben 63 tanulót 11 pedagógus oktat. Középiskolai érettségit az Ungvári 10. számú Dayka Gábor Középiskolában szerezhethetnek.

Az óvoda több mint 50 férőhelyes és magyar tannyelvű. Az utóbbi évtizedben épült művelődési otthon 330 férőhelyes, kulturális központként is működik, magyar rendezvényeknek ad otthont. Könyvtárának magyar állománya szerény.

A KMKSZ kisgejőci szervezete 1990. április 2-án különvált a nagygejőci szervezettől, 165 taggal. Elnöke: Fegyvernek Ferenc. Kezdeményezték Kisgejőc önálló önkormányzatának megalakítását, a temető rendezését és a hagyományőrzést.

A híres harangöntő, Egry Ferenc is itt született. Az öntőde épületét a háború után raktárrá alakították át, de a berendezés maradványai ma is megtalálhatók benne.

A KMKSZ helyi szervezete 1989. november 1-jén kopjafát állított a helyi temetőben, majd 1990. november 1-jén emlékművet avattak a II. világháború és a sztálini önkény áldozatainak emlékére. 2014-ben pedig mellszobrot avattak fel (4. ábra) a híres Egry Ferenc harangöntő emlékére (Botlik – Dupka, 1993).

4. ábra. Egry Ferenc mellszobra (saját felvétel, 2023).

Nagygejőc

1946-tól a település neve ukránul Veliki Hejivci lett, ugyanakkor továbbra is túlnyomó többségben magyarlakta maradt. A községi tanácsa helyben működik, és 18 km-re található Ungvártól, Császlóc és Kisgejőc között fekszik. A közeli vasútállomás Szürte, mindössze 9 km-re helyezkedik el (Botlik – Dupka, 1993).

Latorca medrének szabályozásakor több agyagedényt és ezüst pénzérmét találtak itt. Az Anjou-kor elején a Szerednyei-vár tartozéka volt, és Nagygejőcről az első feljegyzések 1338-ból származnak. Ebben az időszakban a római-katolikus templom a szerednyei váruradalomhoz tartozott, tulajdonosa pedig Szeretvay Ramocha volt. A középkorban hosszú ideig a Dobó család birtoka volt. Később a szomszédos Császlóc is hozzájutott egy nagyobb földterülethez a nagygejőci határban. A XVIII. század elején mintegy 15–20 jobbágycsalád lakta a területet, majd később számos református család költözött ide és telepedett le (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagygejoc>).

A csehszlovák idők alatt a falu neve Veiké Gejovce volt. Ekkoriban iskoláik felekezeti református magyar és római katolikus magyar elemi, valamint egy állami ruszin népiskola működött, mindegyik egy-egy osztállyal. 1938 után alig változott a közoktatás ügye. A lakóházak száma ekkor 189 volt, és a községben római katolikus, izraelita és református

templom is található volt. 1940-ben a lakosság közül 16-an ruszinul, 8-an szlovákul, 2-en németül, és 1-en más anyanyelven, kivéve magyarul beszéltek (Botlik – Dupka, 1993).

A község református egyházának keletkezési ideje 1664-re tehető. Az 1720-as évek közepén hatalmas tűzvész pusztította el a települést. 1944 októberében a sztálinisták 103 férfit hurcoltak el, közülük 14 sohasem tért haza. A második világháborús veszteség 24 férfit érintett. Az elhurcolt és elhunyt férfiak emlékére 1989 októberében emléktáblát avattak (5. ábra), melyet a község református temetőjében helyeztek el (Troszkánics Emese, 2018).

5. ábra. Emléktábla a II. Világháború után elhurcolt lakosok emlékére (forrás: Troszkánics Emese, 2018).

A privatizáció előtt álló földterülete a kisgejőci gazdasághoz tartozott. A helyi gazdaságban dolgozók mellett sokan ingáztak, hogy Ungvár ipari vállalatainál állandó munkahelyet találjanak. A falu gazdagságot megőrző és hagyományörző életmódot folytatott, és nem fenyegette veszély az asszimiláció. Háztáji termelésük fellendülőben volt: sokan, akár a nagydobronyaiak, az ungvári piacon értékesítették termékeiket.

1945-től a faluban magyar tannyelvű általános iskola működött. Az 1991/92-es tanévben a 132 tanulót 22 pedagógus oktatta. Középiskolába az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor középiskolába, illetve Szürtére jártak. Az óvodájuk is magyar volt. A falusi könyvtár mintegy 10 ezer kötetes, de magyar állománya szegényes és hiányos. Művelődési házukban gyakori rendezvényeket tartottak (Botlik – Dupka, 1993).

Oroszgejőc

A falu az Ungvári járás déli részén, a járás központjától, Ungvártól 10 kilométerre található. 1936-ban alapították. Oroszgejőc Nagygejőchöz tartozott, majd 1967-ben vált ki.

A falu lakossága általában a környező nagyobb városokban, például Ungváron, keres munkalehetőségeket, és sokan naponta ingáznak a munkahelyükre (<https://uk.wikipedia.org/wiki/>).

Rát

Nagy- és Kistrát korábban egyesült falvak. Ukránul Maliye Ratovce néven ismert település, amely mintegy 12 km-re fekszik Ungvártól Homok és Szürte között, és bekötőút kapcsolódik az Ungvár–Csap országúthoz, vasútállomása pedig 2 km-re található. A községi tanács helyben működik, és a település magyar lakosságú.

A két falu egyesítése előtti lakosság száma: 1944-ben Kistrát 598, Nagyrát pedig 565 fő lakta.

Nagyrát története az Árpád-kor végéig nyúlik vissza, 1284-ben királyi adományként a Baksa nemzetségé lett. A falu többször változtatta nevét, és történelmi események, például a pestisjárvány és császári hadseregek pusztítása sújtotta. Kistrátot az 1284-es királyi adománylevél említi először, és a 19. században már egy önálló falu volt, amelynek lakossága római katolikus és református vallású volt.

Az 1944-es események során a sztálinisták 14 férfit hurcoltak el Kistrátból, akik közül 11-en vesztették életüket.

A gazdasági szempontból a terület a helyi állami gazdasághoz tartozik, amelynek irodája a községben van. Sokan a helyi mezőgazdasági üzemben dolgoznak, de sokan ingáznak Ungvárra is. A község rendezett és gazdag hagyományokkal rendelkező közösség, és az utóbbi években sokan költöztek ide a hegyvidéki járásokból.

A település a református egyháza már 1600-ban létrejött. A református templomot 1788-ban felszentelték, és azóta többször felújították. A római katolikus és görög katolikus egyházak is fontos szerepet játszanak a település életében (6. ábra).

6. ábra. A Ráti Református Gyülekezet temploma
(forrás: <http://refua.tirek.hu/lap/rati/cikk/mutat/koszontes/>).

A helyi oktatás magyar nyelven működik, és az iskola, az óvoda, valamint a klub gyakori helyszíne a magyar rendezvényeknek. A helyi KMKSZ szervezete aktív résztvevője a település életének és fejlesztésének, és több kezdeményezést indítottak a kultúra és az összetartás erősítése érdekében.

Az emlékhelyek között találhatóak a templomok és az emlékművek, amelyek az elhurcoltak és az elhunytak emlékét őrzik. A közösség büszke múltjára és hagyományaira, és folyamatosan törekszik azok megőrzésére és ápolására (Botlik – Dupka, 1993).

Palágykomoróc

Palágy és Komoróc régebben egyesült falvak voltak: Palágy 1943-ban egyesült Komoróccal. A település neve ukránul Komarivci, és magyar faluként számon tartják. A községi tanácsa helyben működik. Az Ung folyó és a Latorca között fekszik az ukrán-szlovák határ mentén, mintegy 15 km-re Ungvártól. Vasútállomása 6 km-re található Szürte, Gálóc és Kisszelmenc között.

Komoróc egykor Palágy falu mellett önálló helység volt, de gyér lakossággal. Birtokosai a Palágyiak és más nemesek voltak. Az 1696-os évnaptárban már említik, amikor Komarotzon 5 jobbágy és 1 zsellércsalád élt. A XVIII. században a Palágyi örökségből özvegyi jogon a Bercsényi család birtokolja. 1828-ban már 49 házból állt. A két falu együtt alkotott egy

református egyházközséget, amelynek nagy pártfogója volt a Palágyi család, később Buttler János gróf, aki itt volt eltemetve.

A lakosok fő foglalkozása századunk közepéig az őstermelés volt. A falunak saját cigánytelepe volt. Lakóházainak száma ekkor 74, görög katolikus és református temploma helyben volt. Iskolája ekkor 1 görög katolikus magyar népiskola volt. 1940-ben a lakosság 3 kivétellel magyar volt; 46 római, 47 görög katolikus, 231 református és 12 izraelita vallású ember élt itt.

A II. világháborúban 9-en vesztették életüket, míg 1944 őszén a sztálinisták 21 férfit hurcoltak el, közülük 18-an haltak meg.

Gazdasága a privatizáció előtt álló földterületekre épült, amelyek a helyi gazdasághoz tartoztak. A faluban a háztáji gazdaság mintaszerű, a kistermelők rendszeresen részt vesznek az ungvári piacon.

A hitélet gazdag történettel rendelkezik: a református egyház már 1575-ben megalakult, és jelenleg 500 hívővel rendelkezik.

Templomukat többször felújították és restaurálták az évek során. A sztálinista időszakban a görög katolikus egyház működését betiltották, de 1989-ben újjáalakultak és templomukat visszakapták (7. ábra).

7. ábra. A Palágykomoróci Református Gyülekezet temploma (forrás: kmmi.org.ua).

Az anyanyelvi oktatás 1946-tól magyar tannyelven működik. Az 1991/92-es tanévben 116 gyerek tanult 17 tanár irányításával. Az óvodájuk is magyar tannyelvű. A községi könyvtárban több mint 6 ezer kötet található, és az utóbbi években egy modern és több célra szolgáló művelődési otthont is létrehozta, ami a magyar kulturális rendezvények központjává

vált. A helyi KMKSZ szervezete 1989-ben alakult, és számos hagyományőrző és szociális feladatot vállalt magára.

Az emlékhelyek között kiemelkedik a gótikus templom, amely középkori eredetű. A református templom kriptájában Buttler János gróf nyugszik, aki a falu nagy pártfogója volt. Mikszáth Kálmán "Különös házasság" című regényének egyes részei a Palágykomoróc környékén játszódnak, ahol a Buttler-grófoknak voltak birtokai. A II. világháború és a sztálini önkény áldozatainak emlékére 1991-ben emlékművet avattak a templomkertben (Botlik – Dupka, 1993).

Gálocs

Gálocs, melyet 1946-tól ukránul Halocsnak neveznek, főleg magyarok lakta település, Ungvártól mindössze 9 km-re, Palágykomoróc és Sislóc között, az Ungvár-Kisszelmenc útvonalon helyezkedik el. Községi tanácsa a településen működik, legközelebbi vasútállomása pedig 7 km-re található Szürte felé.

Egy XIII. századbeli oklevél szerint az Aba-nemzetség egyik ősi birtoka volt, mely a XIV. század elején több véres csata színtere is volt. Az Aba-nemzetséggel kapcsolatos történelmi események közé tartozik I. Amadé, aki 1308-tól Nevicke várának ura volt és több ízben nádori méltóságot viselt. Két fia a rozgonyi csatában esett el. Nevicket az Ákos-nembeli Miczk bán ostromolta hosszú ideig, majd Ungvárt és a környező területeket a király Drugeth Fülöpnek adományozta. Gálocshoz akkoriban a vár is tartozott. 1696-ban 11 jobbágy lakta, közülük négyen ruszinok voltak. 1715-ben pedig 8 jobbágycsalád élt itt. 1828-ban a lakosság tisztán magyar anyanyelvű volt, többségében görögkeleti és református vallású. Ebben az időben 54 lakóházban 540 lakos élt, akik fő foglalkozása az őstermelés volt.

A két világháború között a községben egy állami népiskola működött.

1944 őszén a faluból senkit sem hurcoltak el a sztálinisták, míg a II. világháborúban 9-en vesztették életüket.

Gazdasága a privatizáció előtt álló földterületekre épült, melyek a palágykomoróci gazdasághoz tartoztak. A helyi lakosok egy része a közösségi gazdaságban dolgozik, míg a többi az ungvári iparvállalatoknál és szolgáltató egységeknél talál munkát. A településen észrevehető a fiatalok elvándorlása. A falu rendben tartott, lakossága pedig tiszteli a hagyományokat. 1944 után a településen szláv családok is letelepedtek.

8. ábra. Gálócsei Református Gyülekezet temploma (forrás:reformarus.com.ua).

A hitélethez kapcsolódóan érdemes megemlíteni, hogy a református egyház már a XVIII. század elején keletkezett, 1619-ben Palágy filiálisa volt, majd 1760-tól már önálló anyaegyházzá vált (8. ábra). 1991-ben 200 felnőtt hívet számlált, lekipásztoruk pedig Nagy János. A mai templom 1910-ben épült. A római katolikus egyházat 1989-ben újraalapították a görög katolikusokkal együtt, 1989-ben 250 hívővel (9. ábra) (munkacs-diocese.org).

9. ábra. Gálócsei Római Katolikus templom (forrás: <https://munkacs-diocese.org/>).

Az anyanyelvi oktatás 1945-től működik a faluban, az 1991/92-es tanévben 26 tanulót 3 pedagógus oktatott. A gyerekek közeli magyar középiskolákba járnak továbbtanulni vagy a palágykomoróci általános iskolába. Az óvoda is magyar tannyelvű, és a klub a falu művelődési életének központja, ahol gyakran rendeznek magyar eseményeket. A falusi könyvtár állományának nagy része magyar, bár szerény és hiányos.

A helyi KMKSZ alapszervezete 1989. április 23-án alakult 95 taggal, elnöke Molnár László. Feladataik között szerepel a kivándorlás megállítása, érdekvédelem, a település közművesítése és a hagyományőrzés. A településnek számos emlékhelye van, köztük egy 1991-es emlékmű a II. világháború és a sztálini önkény áldozatainak, valamint egy 1992-es emléktábla Gecse Endrének, akit az 1956-os események kapcsán letartóztattak és kínoztak halálra az ungvári börtönben (Botlik – Dupka, 1993).

Császlóc

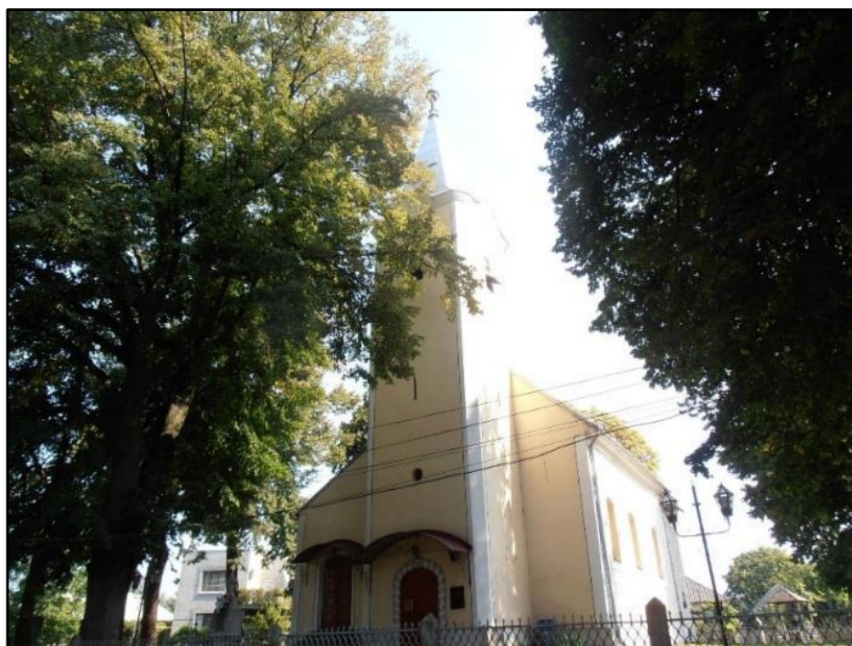
Császlóc, melyet 1946-tól ukránul Csaszlivcinak neveznek, 1944-ig magyar többségű, vegyes lakosságú település volt. Lakóit ukránok, ruszinok és magyarok alkotják. Közigazgatásilag Kereknyéhez tartozik, és Ungvártól délre, kb. 12 km-re fekszik, Kereknye és Nagygejóc között terül el (Botlik – Dupka, 1993).

Császlóc egy közepes méretű falu Ung megyében, melynek neve a XIV. században Chazlouch-ként szerepelt, és a hasonló nevű család és a Pálócziak birtokában volt. 1338-tól a Szerednye vár része volt a megyében. 1715-ben a faluban 7 jobbágy és 1 zsellércsalád élt, közülük 5 magyar és 7 ruszin volt. A lakosság fő foglalkozása az őstermelés volt.

A csehszlovák időkben a falu neve Časlovce volt. Voltak állami ukrán tannyelvű népiskola és római katolikus felekezeti magyar elemi iskola is, mindkettő egy-egy osztállyal és tanítóval. Az 1938-as visszacsatolás után a közoktatás helyzete nem sokat változott.

A falu földterülete a ketergényi és helyi gazdaságokhoz tartozott. Sokan dolgoztak Ungvár iparvállalataiban vagy földet béreltek farmerként. Az egykori szlovákok mára magyar anyanyelvűek lettek.

A faluban lévő római katolikus egyház 1841-ben alakult. 1991-ben 350 felnőtt hívőt számláltak, lelkipásztora Károlyi Lajos. A templom a XIV–XV. században épült gótikus stílusban (10. ábra).

10. ábra. A Császlóci Római Katolikus templom (forrás: <https://munkacs-diocese.org/>).

Az 1949 után ortodoxá minősített görög katolikusok 1989-től újra szervezték közösségüket (munkacs-diocese.org).

Anyanyelvi intézményei: A magyar tannyelvű elemi iskolát a Brezsnjev-korszakban bezárták, amikor az ukrán tannyelvű középiskolát megnyitották Kereknyén. 1991-től újra magyar tannyelvű elemi iskola működik, ahol az 1991/92-es tanévben 9 gyereket 1 tanító oktat. A község kulturális intézményei (klub, könyvtár) az ukrán művelődés szolgálatában állnak, és magyar jellegű rendezvények ritkaságszámba mennek. A legközelebbi magyar iskolák Nagygejőcön, Ráton és Homokon találhatók.

A KMKSZ császlóci szervezete 1989. április 16-án alakult 73 taggal, elnöke Gergely Zoltán. Megoldásra váró problémák: magyar elemi és magyar óvodai csoport megnyitása, a községi tanácsi jog visszaszerzése stb.

Emlékhelyei, nevezetességei: Középkori eredetű római katolikus temploma (gótikus) mára átépült, anyaegyháza már a XIV. században virágzott. Árpád-korabeli templomát a külső betörések ellen sánccal vették körül. A kerítés fülkéiben elhelyezett 14 stáció festett szobrai Krisztus keresztútját jelenítik meg.

A császlóci KMKSZ-szervezet 1989 novemberében emlékművet állított a II. világháború és a sztálinizmus áldozatainak (Botlik – Dupka, 1993).

Szürte

1946-tól ukránul Sztrumkivka, magyar többségű falu. Községi tanácsa és vasútállomása helyben, 15 km-re kerül el Ungvártól, a Csap— Ungvár országút halad át rajta (karpatalja.ma).

A politikai és családi kapcsolatok, amelyek a tatárjárást követő időkben az ország ezen részét, a nagy néptelenség ellenére is a jövő idők reményében uralják vagy uralták, az egykori nemzetségek tagjainak kedveztek. Szürte története jó példa erre, hiszen a Rátót-nemzetség I. Lóránt nevű tagjai hű szolgálataikért egész sereg falut nyertek birtokukba a Bodrog mentén. 1281-ben Baksa és testvérei vásárolták meg tőle. A pápai adószedők 1332-ben a falut Scrute, 1337-ben Strute alakban említették a plébániás helységek között. 1357-ben már Zritteyeknek, vagy Szürteyeknek nevezték magukat. 1555-től a helység neve Zyrthe volt. 1696-ban 2, 1715-ben 9, 1720-ban pedig 8 magyar jobbágyháztartásból állt. 1857-ben takarékpénztárat, 1864-ben pedig postahivatalt létesítettek a községben. Hozzá tartozott: Csigetnye-tanya, Kaufmann-tanya, Szürtei Cigánytelep. Lakosságának fő foglalkozása ekkor az őstermelés volt. 1940-ben a lakosság közül 1318 magyar, 1 német, 2 szlovák, 25 ruszin és 13 egyéb volt.

1944 október végéig oktatásügyét 1 egyesült római és görög katolikus, 1 református népiskola és egy községi gazdasági továbbképző intézmény szolgálta.

A II. világháborúban 11 ember vesztette életét. 1944 őszén a sztálinisták 21 férfit hurcoltak el, közülük 10-en vesztették életüket.

A lakosság jelentős része Ungváron talált állandó munkát, így naponta ingázik. A falu gazdag és rendezett, közössége nagy tisztelettel viszonyul hagyományaihoz, bár sok szülő az ukrán iskolába küldi gyermekét. Ugyanakkor nem kell attól tartani, hogy a falut eluralkodná az ukrán kultúra, noha egyre több hegyvidéki ukrán telepszik le itt. A háztáji gazdaságok fellendülése tapasztalható.

A református egyház Szürte falujában már 1550-ben megalakult. Gyülekezetük létszáma 1991-ben 500 lelkes volt, lelkipásztoruk Stefán Miklós. Templomuk építését 1822-ben kezdték, majd 1864-ben fejezték be. Kettős tornyaikat 1898-ban emelték (11. ábra). A római katolikus egyház újraalapításának ideje a XIX. századra tehető. 1991-ben híveik száma 350 fő volt, lelkipásztoruk pedig Bohán Béla.

11. ábra. Szürtei Református Gyülekezet temploma (forrás: reformarus.com.ua).

Szürte falujában 1945-től kezdve magyar tannyelvű elemi iskola működik, majd 1948-tól általános iskolává bővült, és 1956-tól középiskolája is van. Az 1991/92-es tanévben összesen 343 diák tanult itt, közülük 233-an magyar, míg 110-en ukrán tannyelvű osztályokba jártak, őket 31 tanár oktatta. Az ukrán szülők kérésére 1989 előtt indították az ukrán nyelvű oktatást. Az óvoda is kétnyelvű.

A középkori eredetű gótikus római katolikus templom Szürte falujában átépült, és mára műemléknek nyilvánították, így védelmet élvez. Állítólag a XV. századból származik, és egy Szürthey családtag sírkövét is megőrizheti. A XVI. századból származó vörösmárvány síremlék pedig Szürtey (Zrittey) III. Miklós feleségének, Máriássy Krisztinának címeres díszje, amely mind művészeti, mind heraldikai szempontból nagy értékkel bír. A református templom két tornya klasszicista stílusban épült (Botlik – Dupka, 1993).

Téglás (Kistéglás)

Téglás, melyet 1946-tól Cehlivka néven ismernek ukránul, egy magyar többségű település. Közigazgatásilag Szürtéhez tartozik. Az idők során a két helység, Téglás és Szürte, egymásba épült, és körülbelül 16 km-re található Ungvártól. A községen áthalad a Csap-Ungvár országút, és van vasútállomása is a településen.

A környék földrajzi adottságai miatt a település fejlődésére kevés lehetőség kínálkozott, főleg a Latorca folyó és az ingoványos talaj miatt. Ennek eredményeként újonnan létrejött

településnek tekinthető. A XVIII. század végén készült térképek erdős és mocsaras területként ábrázolják, később pedig mint gyér lakosságú pusztaterületet. Az első lakosok a Latorcán létesített rév közelében tevékenykedő családok voltak. 1870-ig Szürte község része volt. A település neve ebben az időszakban kezdett előtérbe kerülni kisközségként, népességi adatai még Szürte község adataival együtt szerepeltek.

1880-ban a település magyar községként szerepelt, 67 lakóházzal és 374 lakossal, közülük 360-an magyar anyanyelvűek voltak. 1879-ig a daróci, majd a kaposi, illetve a nagykaposi járáshoz tartozott. 1890-ben már 85 lakóház állt a faluban. A jelenlegi nevét 1905-ben kapta. A csehszlovák megszállás alatt a falu nevét Tiglas-nak írták. Lakói főként őstermelésből éltek. Ekkor 103 lakóháza volt a falunak. 1940-ben a lakosságból 278-an római katolikusok voltak, 252-en görög katolikusok, és 20-an reformátusok (Botlik – Dupka, 1993).

A második világháborúban hatan veszítették életüket. 1944 őszén összesen 50 férfit hurcoltak el, közülük öt halt meg. Sok helybeli Ungvárra jár dolgozni, és a háztáji gazdálkodás is fejlődőben van. A település gazdag hagyományokkal rendelkezik és szorosan összekapcsolódik Szürtével az anyanyelvi intézmények és szolgáltató egységek.

A Római katolikus egyház újjáalapítása a XX. században történt. 1991-ben a gyülekezet létszáma 500 fő volt, lelkipásztora pedig Bohán Béla. A templomot 1990-ben adták vissza a híveknek, és ebben az évben felújították (12. ábra)(munkacs-diocese.org).

A téglási iskolások a Szürtei általános iskolában tanulnak. A településnek óvodája és folklórcsoportja is van (Botlik – Dupka, 1993).

12. ábra. A Teglasi Római Katolikus templom (forrás: munkacs-diocese.org).

Kisszelmenc

Szelmenc, egy csonka falu, amelynek másik fele 1944-től Szlovákiához tartozik. Az ukrán-szlovák határ kettészeli az egykori nagy községet (13. ábra). 1946-tól ukránul Szolonci, magyar kistelepülés. Közigazgatásilag Palágykomoróhoz tartozik.

13. ábra. A félbevágott szelmenci székelykapu az ukrán-szlovák határon (forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Szelmenci_székelykapu).

Kisszelmenc a középkor második felében lett falu. Neve csak a mohácsi vész után merült fel, amikor egyetlen birtokos arisztokráciához tartozott, és nem volt jobbágylakossága. Katonai szolgálat fejében mentesülnek az adó alól. 1556-ban a Tokajból előre nyomuló török csapatok elpusztították. 1600-ban 5 házból állt, de már jobbágylakosság is élt, a várban nemesi lakosság élt. 1696-ban három magyar jobbágy élt ott. 1719-ben Kis-Szelmencz néven 2 család élt itt. 1828-ban 25 ház és 231 lakosa volt. Lakossága magyarul beszél. E század közepéig fő foglalkozásuk az őstermelés volt. 60 lakóépület volt, de iskola nem volt. 1940-ben 322 őshonos magyar, 83 római katolikus, 190 görög katolikus és 49 református volt. A második világháborúban kilencen haltak meg, 1944 őszén 21 embert rabolt el, közülük 18-an.

A lakosság egy kis része itt dolgozik, a többi Ungváron. Mindennapjai összefonódik a szomszédos Komoróc sorsával, ahová gyerekek járnak tanulni. Hagyományos magyar település. Ungvár és Kisszelmenc között rendszeres buszjáratok közlekednek.

A római katolikus templomot 1940-ben újjáépítették. 1991-ben a hívek száma 300 volt, lelkesze Karoi Lajos volt. Jelenlegi templomuk egy századfordulós épület. Itt élnek szórvány reformátusok is, a görögkatolikusok 1984 után szervezték újjá gyülekezeteiket.

Nincs iskolájuk vagy óvodájuk. Egyetlen kulturális központ működik, amely könyvtárként és felcserközpontként is szolgál. Iskoláskorú gyerekek a közeli Palágykomoróci Általános iskolába járnak (Botlik – Dupka, 1993).

Bátfa

Ukránul Derevei, 1946-tól magyar többségű település. Ungvártól 10 km helyezkedik el, az ukrán-szlovák határ mentén, illetve Sislóc és Palló között (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Bátfa>).

Árpád korának irodalmában Patwának nevezték. Az 1332-ben és 1337-ben Batwa faluként szerepel. Kezdetől fogva a Drugeth család tulajdona volt. Az 1669. évi összeírásban hét magyar nevű jobbágy szerepel. 1715-ben 7, 1726-ban 4 magyar jobbágy élt. Az itt élők többsége őstermelők. Ekkor már református temploma volt, hiszen a reformáció terjedésével egy időben itt jött létre a református egyházközség. Az 1648-as feljegyzések szerint Bátfa anyaegyház, majd 1786-tól a pallói Bátfa leányegyháza lett. A csehszlovák időkben a községnek 47 lakóháza volt (<https://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1tfa>).

1944 őszén a sztálinisták nem vittek el senkit a községből.

Gazdasági szempontból a privatizáció előtt álló földterület a palágykomoróci gazdasághoz tartozik. A helyiek egy része földműves, míg a többség Ungvár vállalatainál dolgozik. 1989-ig 38 ukrán és két orosz család költözött a faluba. Az itteni magyarok ragaszkodnak ősi hagyományaikhoz.

A református egyház a XVI. században alakult. Híveinek száma 1991-ben 150 fő volt.

A régi templomot 1667-ben újraépítették, míg a tornya 1858-ban épült, és 1910-ben nyerte el mai formáját (Botlik – Dupka, 1993).

Palló

1946-tól ukránul Pavlove néven ismert, a magyar kistelepülés az ungvári járásban található, közigazgatásilag Gálocshoz tartozik. Kb. 8-10 km-re fekszik Ungvártól, az ukrán-szlovák határ mentén, Sislóc és Bátfa után.

Az Árpád-kori birtokosai az Aba-nemzetségbeli Amadé és ennek fiai voltak, akik 1311-ben pártütések miatt elvesztették a birtokot. 1315-től Drugeth Fülöpé Nevicke és Ungvár tartozékaként szerepel. 1427-ben 27 jobbágy portája van, ebben az időben a nevét Palo-nak írják. A lakosságot a pestis és a tatárok átvonulása sújtotta. 1567-ben az elhagyott lakóházak

száma 8 volt. 1646 őszén a Thököly hadai átvonulása sok gondot okozott.. 1828-ban a falu 61 házból állt, ahol 514 lakos élt. Volt református templomuk, és a lakók őstermelésből tartották fenn magukat. 1918 és 1939 évek alatt a lakóházak száma 113 volt. A faluból két ember vesztette életét a második világháborúban, és 1944 őszén 22 férfit hurcoltak el a sztálinisták, közülük 16-an odahaltak (Botlik – Dupka, 1993).

Az ungvári ipari vállalatoknál dolgozik a felnőtt lakosság többsége, ami miatt kevesebben foglalkoznak háztáji gazdálkodással. Bár hagyományőrző kistelepülésről van szó, a lakosság nagy része továbbra is büszkén vállalja magyarságtudatát. Azonban a magyarság aránya az utóbbi években csökken, részben a betelepülők, részben pedig az alacsony népszaporulat miatt.

A református egyház 1786-ban alakult. 1991-ben a felnőtt hívek száma 200 volt. Eleinte Bátfa anyaegyházhoz tartozott, majd önállósult.

Anyanyelvi intézményei között volt egy görög katolikus és egy református népiskola a két világháború között. 1945-től van magyar tannyelvű elemi iskolájuk. 1991-92-ben a 16 tanulót 1 pedagógus tanította. A gyerekek a közeli sislóci magyar tannyelvű középiskolában folytathatták tanulmányaikat (Botlik – Dupka, 1993).

4. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG ÉS KÖRNYÉKÉNEK RÖVID TERMÉSZETFÖLDRAJZI JELLEMZÉSE

4.1. Természetföldrajzi fekvés

A kistérséget délről és nyugatról Magyarország és Szlovákia határolja.

Ami a természeti és földrajzi adottságokat illeti, az északi és keleti részeken élő közösség a Kárpátok utolsó déli nyúlványának, az úgynevezett Vihorlát Gutini vulkáni gerincnek a lábánál fekszik, amely a Podilska-alföldbe torkollik. Az elmúlt negyedszázad során feltárt régészeti lelőhelyek tanúsága szerint Ungvár járása az ókorban sűrűn lakott volt, az ókori kőkorszaktól kezdve a középkorig. A közösség területének közelében található Kárpátalja legnyugatibb pontja: 22°09' keleti hosszúság: 48°27' északi szélesség (1,5 km Solomonovo falutól), valamint a régió legalacsonyabb tengerszint feletti pontja (101 m tengerszint feletti magasságban), amely Oroszgejőc falu területén található. A régió területének túlnyomó részét a Kárpátaljai Alföld foglalja el, szomszédos a Közép-Duna-alfölddel (Pannonia), az Ungvári járás legmagasabb pontja pedig az 1018 méteres tengerszint feletti magasságban magasodó Dunavka-csúcs. Az alföldi területeken sok mesterséges csatorna, valamint sok tó és víztározó található (Bulla B.–Mendöl T., 1999).

4.2. Domborzat, földszerkezeti és geológiai felépítés

A közösség területe geológiailag a Kárpátaljai belső mélyedés zónájában helyezkedik el, amelyet a Munkács- és a Szolotvi-medencék alkot, és a rájuk húzódó Vigorlat-Hutyn-hátság. Dél felől a középső pannóniai masszívum csatlakozik hozzájuk. A felső proterozoikumtól a negyedidőszakig terjedő üledékes és magmás képződmények elterjedtek. A jura üledékek minden tektonikus zónában megtalálhatók. A kréta rendszer lelőhelyei részt vesznek a kárpátaljai belső mélyedés megalapozásának felépítésében. Ide tartozik a terrigén-karbonát flyschoid típusú réteg, amely fekete argilitekből, aleurolitokból, homokkövekből, márgákból és mészkövekből áll. Ennek a rétegnek a vastagsága eléri a több száz métert. Általánosságban elmondható, hogy a talajai mérsékelt, kellő nedvességtartalmú éghajlat körülményei között alakultak ki, ezért a síkvidéki gyeppodzolos talajok, a hegyvidéken pedig a barna hegyi-erdős, réti-erdős talajtípusok érvényesülnek. A tervezett területen ezek közepes vályogos barna-

podzolos talajú telkek. Barna földes-podzolos talajok, gyakoriak a dombok, az előhegységi gerinceken és a hegyi rész magas teraszain kiálló domborzati formákon. Meglehetősen mély deluviális és ősi hordalékos, többnyire nem kavicsos üledékeken keletkeztek. Kialakulásukat a talajképződés két fő folyamata befolyásolta; barna talaj, amely az erdei vegetáció hatására keletkezett, valamint a túlzott nedvesség és a felszíni eljegesedés okozta pszeudopodzolos vagy kisvízi képződmény, amely a vas-oxid visszanyeréséhez, kétértékű mozgékony ionná történő átalakulásához vezet, és növeli a humuszanyagok mobilitását. Ezek a vegyületek a talajszelvényben a podzolos típus szerint újra eloszlanak, de a valódi podzolos folyamatra jellemző mély kémiai átalakulások nélkül. A barna föld-podzolos talajok profilja jelentős mélységű, és egyértelműen genetikai horizontokra differenciálódik. 15–20 cm mélységig fekszik (Bulla B.–Mendöl T., 1999).

4.3. Éghajlat

A Szürtei kistérséghez kapcsolódó települések időjárását főként az Atlanti-óceán nyugati és délnyugati légtömegeinek átadása határozza meg. Tavasszal éles átmenetek vannak melegeiről hidegre, különösen márciusban és áprilisban, és fordítva. Az település enyhe éghajlattal rendelkezik. A síkságokon, a vulkáni területek nyugati lejtőin és a Latorca völgyében átlagosan 9,5 °C az éves középhőmérséklet. A legmelegebb hónap július, míg a leghidegebb január. Nem szokatlan a nagy hőmérsékleti ingadozás még napközben sem. Előfordul, hogy forró nyári napokon (26–27 °C) hirtelen felhős lesz az ég, gyorsan lehullik az eső, és néhány perc alatt jelentősen lecsökken a hőmérséklet. A meleg időszak általában 9 hónapot is meghalad. Az ősz általában száraz, meleg és napos, míg tavasszal az északi eredetű légtömegek fagyokat okozhatnak. Az éves csapadékmennyiség 400-700 mm között van. A havi maximális csapadékmennyiség júniusban, júliusban és novemberben esik, a minimum pedig februárban. A legnagyobb napi csapadékmennyiség az év meleg időszakában, heves felhőszakadásokkal hullik. A hóval borított napok száma csak 25–30 körül van. A Szürtei kistérség területén a délkeleti szél uralkodik (Bulla B.–Mendöl T., 1999).

4.4. Vízrajz

Az év egész meleg időszakát gyakori felhőszakadások jellemzik, amelyek következtében az Ungvári járás folyói évente elöntődnek. Évente átlagosan 8-10 árvizet

figyelnek meg, ebből 1-4 az ártér megközelítésével. Az özönvízszerű esőzések során a vízgyűjtők intenzív lefolyása, valamint a jelentős, nagy lejtésű tereppályák hozzájárulnak a meredek vízszint-emelkedésekkel és -csökkenésekkel járó árvizek kialakulásához. Emiatt a magas szinten való állás időtartama jelentéktelen, és általában nem haladja meg a 4-8 napot. Az őszi és téli határok rövid életűek és instabilok az őszi szezonban eső esők és télen az olvadások miatt. A téli hideg a legvilágosabban a tartósan negatív léghőmérsékletű időszakban jelentkezik. Ritkán tart két hónapig. Olvadáskor a téli lefolyás az olvadékvíz miatt jelentősen megnő. A települések meglévő vízellátása a föld alatt történik aktív artézi kútból származó források (Bulla B.–Mendöl T., 1999).

4.5. Talajviszonyok

Kárpátalja különböző típusú barnaföldekkel rendelkezik. A terület három talajövezetre osztható. A Kárpátaljai-alföld, ami kb. 104-140 méterrel van a tengerszint felett, lényegében magában foglalja a teljes Beregszászi és Nagyszőlősi járásokat, valamint a Munkácsi és Ungvári járások délkeleti részét (Csoma Z., 2022). A kistérség is ebbe a körzetbe tartozik. A síkvidéken legelterjedtebb talajtípus, az a podzolos réti barnaföld. Ennek a talajnak a képződése folyók egykori öntésterületén lerakódott hordalékokból származik. A podzolos réti barnaföld nehezen művelhető, de kiválóan alkalmas a kukorica, burgonya, búza, zab, különféle zöldségfélék és gyümölcsök termesztésére (Csoma Z., 2022).

5. A SZÜRTEI KISTÉRSÉG NÉPESSÉGFÖLDRAJZI JELLEMZÉSE

A vizsgált területünk tizenkettő falut fed le, amelynek az összlakossága a 2001-es népszámlálási adatok alapján 8727 fő, ebből a magyar nemzetiségűek száma 6179 fő. A „SUMMA 2017” felmérés alapján a magyar lakosoknak a száma a kistérségben 5299 főre csökkent, ezt a csökkenést jól ábrázolja az 1. táblázat (Tátrai et al., 2019). A kistérségnek a népességszámát, illetve az itthon maradását jelentősen befolyásolja az intenzív elvándorlás, a 2013–2014-es megmozdulások Kijevben, az orosz-ukrán háború, az ország gazdasági helyzetének a romlása.

1. táblázat

A magyar lakosság száma a Szürtei-kistérség falvaiban 2001-ben és 2017-ben. Az állandó lakosság és a magyarok száma 2001-ben népszámlálási adatok alapján, 2017-ben a SUMMA 2017 felmérés eredményei alapján (Tátrai et al., 2019).

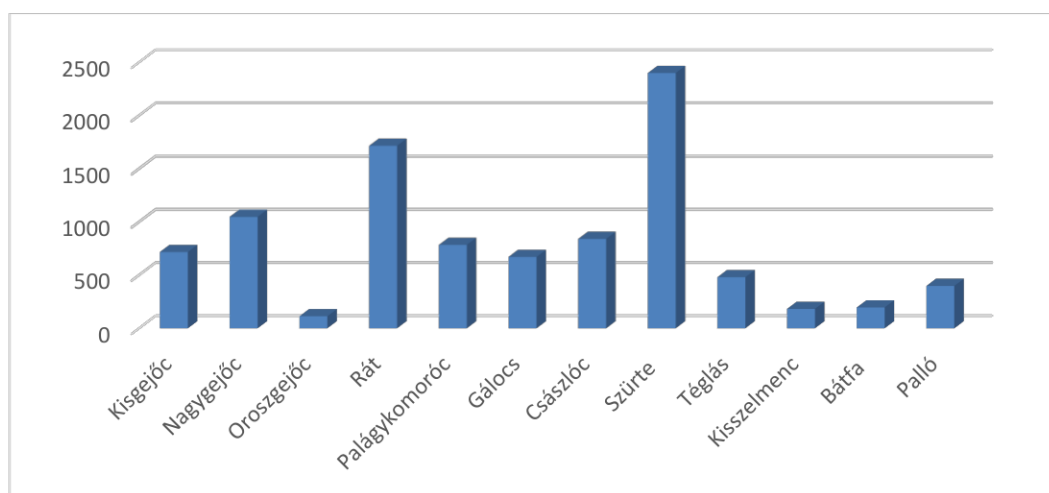
Település	Állandó lakosság (2001)	Magyarok száma (2001)	Magyarok száma (2017)
Bátfa	231	183	107
Császlóc	820	424	372
Gálocs	498	372	292
Kisgejőc	760	696	634
Kisszelmenc	200	185	159
Nagygejőc	1062	824	859
Palágykomoróc	834	650	556
Palló	422	308	242
Rát	1325	841	634
Szürte	1898	1239	1094
Téglás	551	457	350

Ungvári járáshoz tartozó három magyar többségű kistérségek közül, ahol a magyarság van nagyobb számban, a Szürtei-kistérség is képviselteti magát. A Nagydobronyi kistérségben

él a legtöbb magyar, az összlakosságon belül 87,3 %, továbbá a Szürtei-kistérségben a magyarok aránya 70,8 %, végül a Csapi kistérségben 52,0% (Molnár-Molnár D., 2005).

Az 1. táblázatban a kistérség falvai vannak kiemelve, kivétel Oroszgejőc, amelyet 1936-ban alapítottak és nem található a faluról, pontos adat. A táblázatból kiemelhetjük azt a fontos tényt, hogy a magyarok száma csökken a településeken, amely a magas elvándorlási számnak tudható be (Molnár-Molnár D., 2005). A legtöbb magyar nemzetiségű a kistérségben Szürtében, Ráton, Nagygejőcön, Kisgejőcön él.

A községi tanács 2023-as nyilvántartási adatai alapján a kistérség összesen 9540 lakost számlál. A lakosságnak a nagy része az a következő falvakra esik: Szürte (2400 fő), Rát (1716 fő), Nagygejőc (1047 fő), Császlóc (840 fő), Palágykomoróc (783 fő), Kisgejőc (716 fő), Gállocs (670 fő). Továbbá pedig vannak azok a falvak, amelyeknek a lakosságszámuk 500 alá esik: Téglás (480 fő), Palló (398 fő), Bátfa (195 fő), Kisszelmenc (182 fő), Oroszgejőc (113 fő) (14. ábra).

14. ábra. A Szürtei-kistérség 2023-as népesség eloszlása falvak szerint (a Szürtei községi tanács adatai alapján, saját szerkesztés).

5.1. A népességszám változása településenként

Kisgejőc

Kisgejőcön 1828-ban 794 lakos volt, 1869-ben emelkedett a lakosság szám 953-ra, 1910-re 897 lakost számlál a község, 1928-ban 937 fő, 1940-re 1007 fő, 102 ruszin és 1 szlovák

kivételével a lakosság magyar többségű, 1944-ben 980 fő. 1989-ben 745 fő, amelyből 710 magyar anyanyelvű, 1991-re 736, ebből 704 magyar (Botlik – Dupka, 1993).

Az évek során a községben mindig a magyar nemzetiségűek voltak többségben. Az 1880-as években 960 lakosból 897 magyar volt, 1890-ben 863, 1910-ben csak magyarok lakták a falut, 1945-ben a Szovjetunióhoz csatolták a területet, amikor is megindult a kárpátaljai magyarság kitelepítése, illetve a deportálása az úgy nevezett Gulag táborokba (Fedinec – Vehes, 2010). 1989-re több mint 100 magyar nemzetiséggel kevesebbet számlált a falu, 702 fő. 2001-es népszámlálási adatok alapján a 762 lakosból – 702 magyar nemzetiségű (2.táblázat). A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok száma 2001 és 2017 között -8,9% csökkent (Tátrai et al., 2019). Az ukrán nemzetiségűek száma az évek során lassan növekedett. A legmagasabb népességi adat az 1941-ben volt, 122 ukrán élt a faluban, 2001-re a felére csökkent. Német nemzetiség csak az 1900-as évben volt megtalálható, 1 fő. Csehszl68ovákiaiak idők alatt, Kiscejőcön szlovák, csehszlovák nemzetiségűek is éltek. Zsidók az 1921-es és az 1930-as években voltak a faluban, 48 és 25 fő (Sebők, 2020).

A legújabb községi tanács által kapott 2023-as adatok alapján, a falunak 716 lakosa van. Összességében elmondható, hogy a falu lakossága az évek során csökkent (Szürtei községi tanács adattára).

2. táblázat

Kiscejőc népességének változása 1880-2001 között
(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év:	Magyar	Ruszin, Ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Egyéb	Összesen
1880	897	-	-	37	-	26	960
1890	863	7	-	3	-	1	874
1900	888	4	1	4	-	-	897
1910	937	-	-	-	-	-	937
1921	815	18	-	3	48	7	891
1930	862	7	-	2	25	13	909
1941	856	122	-	1	-	1	980
1989	702	56	-	-	-	4	762
2001	696	61	-	-	-	3	760

Nagycejőc

Nagycejőc lakossága 1869-ben 1126 fő, 1900-ban 1201 fő, 1910-ben 1180 fő, 1940-ben 1073 fő, 1944-ben 1005 fő, 1969-ben 1056 fő volt, 1982-ben 1020, majd 1989-ben ismét

növekedett 1078 főre, amelyből 1016 magyar, 1991-ben pedig 1080 lakos él a faluban, ebből 1060 magyar (Botlik – Dupka, 1993).

Mindig a magyarok voltak többségben a faluban. Az évek során a magyar nemzetiség a faluban csökkent, 1880-ban 1019-fő, 1900-ban 1176-fő, 1930-ban 448 fő, 2001-re 824 fő. Ezt a csökkenést akár a következő eseményeknek köszönhető: első, második világháború, Trianon, Szovjetunió ideje alatt a magyarok kitelepítése. A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok száma 2001 és 2017 között 4,2% növekedett (Tátrai et al., 2019). Míg a magyar közösség az évek során csökkent, addig az ukrán, ruszin közösség növekedett (3.táblázat). 1890-ben 20 fő, 2001-re 111fő. Németek 1880-1910 között voltak a faluban, később már csak egy német nemzetiségűt tartottak számon. Szlovákok, csehszlovákok az 1880 és 1900-as évek alatt éltek a községben, majd újra a Csehszlovák idők alatt voltak. Zsidók 1921-ben 119-en éltek, 1930-ban 54 fő, 1941-ben 34 fő. Cigányok az 1930-as évektől vannak jelen a faluban. 2001-es népszámlálás adatai alapján 118-an élnek a községben, külön táboruk van (Sebők, 2020)

3. táblázat

Nagygejőc népességének változása 1880–2001 között

(Forrás: Sebők László, 1880-2001).

Év	Magyar	Ruszin, Ukrán	Német	Szlovák, Csehszlovák	Zsidó	Cigány	Román	Egyéb	Összesen
1880	1019	-	24	22	-	-	-	40	1105
1890	1097	20	16	3	-	-	-	-	1136
1900	1176	5	16	4	-	-	-	-	1201
1910	1164	6	8	-	-	-	1	1	1180
1921	859	74	-	7	119	-	-	14	1073
1930	448	28	1	5	54	14	-	9	959
1941	939	8	1	8	34	13	-	2	1005
1989	891	120	-	-	-	88	-	6	1105
2001	824	111	1	-	-	118	-	8	1069

A 2023-as adatok alapján a faluban 1047 ember él. Összességében a falunak a létszáma 1930-as év kivételével 1000 fölött volt mindig, csak a nemzetiségek változtak (Szürtei községi tanács adattára).

Oroszgejőc

Oroszgejőcöt a cseh hatóság által betelepített ukránok és ruszinok lakják. Közigazgatásilag Nagygejőchöz tartozott, majd 1967-ben vált ki. Népeségi adatokat nem sokat lehet róla találni. Sebők László feljegyzései alapján 1989-ben 113 fő lakta a falut, amelyből 109 ukrán, 4 magyar, 2001-es népszámlálási adatok alapján 126 fő a lakosságszám, amelyből 122 ukrán, 4 magyar (4. táblázat).

A legfrissebb 2023-as adatok alapján a községet 113 ember lakja (Szürtei községi tanács adattára).

4. táblázat

Oroszgejőc népességének változása 1880-2001 között
(Forrás: Sebők László, 1880-2001).

Év	Magyar	Ruszin, ukrán	Összesen
1989	4	109	113
2001	4	122	126

Rát

Rát régen két részre oszlott, volt Nagy- és Kistrát. 1940-ben a két falu népességét együttvéve 1170 lélek élt a településen, 1969-ben 1209 fő, 1982-ben 1372 fő, 1989-ben 1348, amelyből 1145 magyar; 1991-ben 1470 fő, amelyből 1240 fő a magyarok száma (Botlik – Dupka, 1993).

1880-2001 között a magyarok voltak többségben, a létszámuk, majdnem minden éven meghaladta a többmint 1000 főt. A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok száma 2001 és 2017 között -24,6% csökkent, 2001-ben 841 magyar, 2017-ben 634 (Tátrai et al., 2019). Az ukrán nemzetiségűek száma a 1989-es évek emelkedett meg, 1989-ben 284 fő az 1431 fős lakosságból, 2001-re 274 fő az 1325 fős lakosságból. Németek 1880-1910 között éltek a településen, de az éven során a számuk csökkent. Szlovákok, csehszlovákok 1941-ig éltek Ráton, 1921-ben 255 fő, 1930-ra 245 fő. Románok 1910 kivételével nem éltek a településen. Zsidók 1921-ben éltek a faluban, 28fő; 1930-ban 16 fő. Cigányok a területen először 1921-ben éltek, majd 1989-től állandói lakói Rátnak (Sebők, 2020) (5. táblázat).

A legfrissebb 2023-as adatok alapján Rát lakossága 1716 fő (Sűrtei községi tanács adattára).

5. táblázat

Rát népességének változása 1880-2001 között
(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Román	Zsidó	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	1045	3	2	17	-	-	-	27	1094
1890	1654	23	50	26	-	-	-	-	1753
1900	1126	-	10	28	-	-	-	-	1164
1910	1189	-	8	7	1	-	-	-	1205
1921	781	3	-	255	-	28	24	4	1095
1930	808	69	-	245	-	16	-	47	1185
1941	1158	3	-	1	-	-	-	1	1163
1989	940	284	-	-	-	-	203	4	1431
2001	841	274	-	-	-	-	204	6	1325

Palágykomoróc

1828-ban Palágykomoróc lakossága 274 fő, 1870-ben 341 fő, 1900-ban 325 fő, 1910-ben 342 fő, 1940-ben 336 fő. 1940. június 26-án Palágykomoróc és Palágy egyesült (Molnár D.,2018). 1944-ben már 811 fő, 1969-ben 854 fő, 1982-ben 884 fő, 1989-ben 913 fő, amelyből 849 fő magyar nemzetiségű; 1991-ben 927 fő, melyből 747 fő magyar (Botlik – Dupka, 1993).

Palágykomoróc lakossága 1880-2001 között az állandó lakosság változott. Több nemzetiség is lakja a területet, de a lakosság nagyobb része magyar. A legmagasabb érték az 1910-es év volt, amikor a 827 lakosból 804 fő vallotta magát magyarnak. A SUMMA 2017-es felmérése alapján 2001 és 2017 között a magyarok száma -14,5% csökkent, 2001-ben 650 magyar, 2017-ben 556 (Tátrai et al., 2019).Ukránok és ruszinok is élnek a faluban, akiknek a számuk az évek során jelentősen megnőtt, 1989-re 211 ukránt számlál a falu. Németek az 1880-1910-es évek alatt éltek, számuk csak egy éven haladta meg a 11főt. Szlovákok, csehszlovákok

1989-ig éltek a faluban, számuk 1921-es évben érte el a 37 főt, amikor is Kárpátalja Csehszlovákia része volt. Zsidók 1921–1941 évek alatt éltek a településen, számuk elérte az 55 főt is. Cigányok az 1930-as évektől vannak a faluban. 1930-ban 18 főt számlál a község, 1941-ben 33 főt, 2001-ben pedig 62 főt (6. táblázat) (Sebők, 2020).

A legfrissebb 2023-es adatok alapján, Palágykomoróc községében 783 ember él (Szurtei községi tanács adattára).

6. táblázat

Palágykomoróc népességének változása 1880-2001 között
(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	730	-	5	9	-	-	22	766
1890	746	6	11	7	-	-	5	775
1900	764	1	1	9	-	-	-	775
1910	804	1	1	2	-	-	19	827
1921	664	6	-	37	43	-	4	754
1930	744	12	-	3	55	18	4	836
1941	763	1	-	1	13	33	-	811
1989	693	211	-	1	-	-	1	906
2001	650	121	-	-	-	62	1	834

Gállocs

Gállocs községe kis lélekszámmal rendelkezik, döntően magyar falu. 1869-ben 489 fő, 1910-ben 529 fő, 1969-ben 404 fő, 1982-ben 490 fő, 1989-ben 502 fő, amelyből 396 fő magyar; 1991-ben 545 lelket számlál a község, amelyből 400 magyar (Botlik – Dupka, 1993).

Több nemzetiség is megtalálható volt a községben (7. táblázat). A magyar község a legnagyobb, 1989-ig számuk 400 és 540 fő között mozgott, 2001-re viszont csökkent a magyarok aránya. A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok aránya 2001 és 2017 között -21,5%-al csökkent. 2001-ben 372 magyar, 2017-ben 292 (Tátrai et al., 2019). Ukránok, ruszinok megtalálhatóak voltak, ám a számuk igazán 1989-re lett jelentős, 98 fő költözött a

községbe. Szlovákok, csehszlovákok 1880–1930 között éltek a településen, amíg Kárpátalja Csehszlovákiához tartozott (Molnár D., 2018). Zsidók 1921–1930 között éltek a faluban. Cigányok 2001-ben telepedtek a községben, számuk 42 fő (Sebők, 2020).

7. táblázat

Gálóc népességének változása 1880–2001 között

(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év	Magyar	Ruszin, ukrán	Orosz	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	455	5	-	15	-	-	17	492
1890	410	6	-	11	-	-	-	427
1900	460	-	-	1	-	-	-	461
1910	537	3	-	2	-	-	-	542
1921	486	4	-	3	9	-	2	504
1930	431	-	-	19	48	-	20	518
1941	523	2	-	-		-	4	529
1989	420	98	-	-		-	6	524
2001	372	72	7	-	-	42	5	498

2023-as adatok alapján, 670 fő (Szürtei községi tanács adattára). A 2001-es népszámlálási adata alapján elmondható, hogy a lakosságszám növekedett a községben, amely annak is köszönhető, hogy a falu Ungvár–Kisszelmenc útvonalon helyezkedik el (Botlik – Dupka, 1993).

Császlóc

Lakossága 1910-ben 559 fő volt, 1940-ben 521 fő, amelyből 494 fő magyar; 1944-ben 505 fő, 1989-ben 700 fő, amelyből 520 fő magyar (Botlik – Dupka, 1993).

A faluban többféle nemzetiség is megtalálható volt az elmúlt évek során. A magyar közösség elég nagy volt a 1880-1941-es évek alatt az összlakossághoz viszonyítva. A SUMMA 2017-es felmérése alapján csökkent a magyarok aránya, -12,3%: 2001-ben 424 magyar, 2017-ben 372 (Tátrai et al., 2019). Ám az 1989-es évektől megfigyelhető, hogy a faluban elég sok ukrán nemzetiségű ember költözött. A növekedés szám szerint 288 fő, amely 2001-re 364 főre nőtt. Ez annak köszönhető, hogy a település Ungvártól 12km helyezkedik el, a jó útviszonyoknak köszönhetően, hamar megközelíthető a város. A településen a magyarok és ukránokon kívül más nemzetiség is él. 1921-1930-as évek alatt, szlovákok, zsidók éltek.

Cigányok az 1989-es években jelentek meg a községben, oroszokat pedig a 2001-es évektől tartanak számon (8. táblázat) (Sebők, 2020).

A 2023-as adatok alapján a faluban 840 ember él (Szürtei községi tanács adattára).

Összességében elmondható, hogy a falu lakossága nőtt, és az 1989-es évektől jelentős az ukránok száma.

8. táblázat

Császlóc népességének változása 1880–2001 között

(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év:	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovákok	Román	Zsidó	Orosz	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	425	43	7	87	2	-	-	-	24	588
1890	566	30	4	20	-	-	-	-	2	622
1900	590	22	1	5	-	-	-	-	-	618
1910	551	6	-	2	-	-	-	-	-	559
1921	431	23	-	22	-	31	-	-	1	508
1930	436	18	1	19	-	15	-	-	9	498
1941	494	9	-	1	-	-	-	-	1	505
1989	385	288	-	-	-	-	-	24	6	703
2001	424	364	-	-	-	-	7	22	3	820

Szürte

Szürte lakossága 1880-ban 1088 fő volt, 1890-ben 1093 fő, 1910-ben 1144 fő, 1920-ban 1037 fő, 1940-ben 1359 fő, 1944-ben 1314 fő, 1969-ben 1508 fő, 1982-ben 1700 fő, 1989-ben 1350 fő, amelyből 1100 magyar; 1991-ben 1850 fő, amelyből 1200 magyar (Botlik – Dupka, 1993).

Nemzetiségi összetétele elég sokszínű. A magyarok vannak többségben, a számuk az növekedett az 1921-2001-es évek alatt, 2001 és 2017 között a SUMMA 2017-es felmérése alapján csökkent -11,7%-al, 2001-ben a magyarok száma 1898, 2017-ben 1094 (Tátrai et al., 2019). Míg 1921-ben 662 magyar élt a községben, 2001-re 1239 főre nőtt a magyarok száma (9. táblázat). A magyarokon kívül az ukránok aránya is elég jelentős lett az elmúlt 40 évben. 1941-ben míg 25 ukrán élt a községben, 1989-ben már 491. Ez annak is köszönhető, hogy a

Csap-Ungvár országúton helyezkedik el a falu, közel a városhoz, busz, illetve vonat közlekedése is van (Botlik – Dupka, 1993). Németek jelentős számban az 1890-ben voltak, 142 fő. Szlovák, csehszlovák nemzetiségűek is majdnem mindig megtalálható volt a községben. Zsidók az 1921-41-es évek alatt éltek a községben. Oroszok 1989-től élnek a községben, cigányok pedig már az 1921-es évektől (Sebők, 2020)

A legfrissebb 2023-as adatok alapján, a községben 2400 ember él (Szürtei községi tanács adattára).

9. táblázat

Szürte népességének változása 1880–2001 között
(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év:	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Orosz	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	1008	-	3	34	-	-	-	43	1088
1890	911	26	142	7	-	-	-	7	1093
1900	1123	7	-	25	-	-	-	-	1155
1910	1134	-	1	6	-	-	-	3	1144
1921	662	4	13	256	147	-	19	30	1131
1930	782	37	4	220	143	-	10	34	1230
1941	1204	25	1	1	82	-	1	-	1314
1989	1255	491	-	-	-	92	68	14	1920
2001	1239	439	1	4	-	51	154	10	1898

Téglás

Téglás lakosságának a száma 1930-tól növekedett 500 fölé. 1890-ben 417 fő, 1910-ben és 1920-ban 487 fő, 1940-ben 550 fő, 1944-ben 531 fő, 1989-ben 650 fő, amelyből 615 magyar; 1991-ben 651 fő, 614 magyar (Botlik – Dupka, 1993).

A községben a magyarok élnek többségben (10. táblázat), a számuk 1910-ig növekedett, 1910-től 1930-ig csökkent. Ezt a csökkenést a SUMMA 2017-es felmérése is jól mutatja, ahol is a magyarok száma 2001 és 2017 között -23,4% csökkent (Tátrai et al., 2019). Míg a magyarok száma csökkent, az ukránok száma nőtt. 1989-ben 82 ukrán élt a faluban, 2001-re 93. Németek 1890-1910 között éltek a községben, szlovákok főként a csehszlovák idők alatt éltek nagyobb számban, cigányok nagyobb számban 1930-ban éltek a faluban, 40 fő (Sebők, 2020).

A 2023-as adatok alapján a faluban 480 ember él (Szürtei községi tanács adattára).

10. táblázat

Téglás népességének változása 1880-2001 között
(Forrás: Sebők László, 1880-2001).

Év:	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Orosz	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	360	-	-	-	-	-	-	14	374
1890	391	-	8	18	-	-	-	-	417
1900	452	-	18	5	-	-	-	1	476
1910	454	1	12	1	-	-	-	19	487
1921	445	8	-	3	-	-	-	-	456
1930	418	6	-	67	5	-	40	6	542
1941	526	-	1	-	-	-	4	-	531
1989	561	82	-	-	-	-	-	4	647
2001	457	93	-	-	-	1	-	-	551

Kisszelmenc

Kisszelmenc lakossága 1941-től csökkent. 1870-ben 236 fő élt a községben, 1900-ban 246 fő, 1910-ben 278 fő, 1940-ben 322, 1944-ben 319 fő, 1989-ben 250 fő, amelyből 233 magyar nemzetiségű; 1991-ben 231 fő, amelyből 217 magyar (Botlik – Dupka, 1993).

Nemzetiségi összetételét nézve, a faluban éltek magyarok, ruszinok, ukránok, németek, szlovákok, csehszlovákok, zsidók (11. táblázat). A legnagyobb arányban a magyarok vannak, amelyeknek a számuk az 1941-es évekig nőtt, majd 1989-től csökkent. A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok száma 2001 és 2017 között -14,1% csökkent, 2001-ben a magyarok száma 185 fő, 2017-ben 159 fő (Tátrai et al., 2019). Németek 1880-tól 1900-ig éltek a faluban, kis számban. Szlovákok kis lélekszámban, de jelen voltak a községben, ez annak is köszönhető, hogy Kisszelmencnél található a szlovák határ (Botlik – Dupka, 1993; Sebők, 2020).

A 2023-as adatok alapján a faluban 182 ember él, tehát a 2001-es népszámlálási adathoz viszonyítva csökkent a lakosság (Szürtei községi tanács adattára).

11. táblázat**Kisszelmenc népességének változása 1880–2001 között**

(Forrás: Sebők László, 1880–2001).

Év:	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Egyéb	Összesen
1880	178	-	4	8	-	3	193
1890	165	-	24	15	-	-	204
1900	245	-	1	-	-	-	246
1910	278	-	-	-	-	-	278
1921	229	2	-	27	4	1	263
1930	297	3	-	3		-	303
1941	319	-	-	-		-	319
1989	233	14	-	-		-	250
2001	185	13	-	-	-	2	200

Bátfa népességének változása és alakulása

Bátfa községe elég kicsi. 1828-ban 204 ember élt a községben, 1869-ben 250 fő, 1900-ban 209 fő (12. táblázat), 1910-ben 210 fő, 1920-ban 214 fő, 1940-ben 240 fő, egy kivételével mind magyarok; 1944-ben 221 fő, 1989-ben 256 fő, ebből 205 magyar; 1991-ben 252 fő, ebből 210 a magyar ember (Botlik – Dupka, 1993).

Magyar többségű település, ám az évek során csökkent a magyarok aránya. A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok száma 2001 és 2017 között csökkent -47,5%-al: 2001-ben a magyarok száma 183, míg 2017-ben 107 (Tátrai et al., 2019). Az ukránok jelenléte a községben 1989-től nagyobb, 1989-ben 45 fő, 2001-ben 43 fő. Németek 1880-tól 1900-ig voltak jelen a községben. A szlovákok, csehszlovákok 1930-as évekig éltek a faluban, mondhatni, amíg Kárpátalja Csehszlovákiához tartozott (Molnár D.,2018).

A 2023-as adatok alapján a népesség 195 fő. A 2001-es népszámlálási adathoz viszonyítva a lakosság ebben a községben is csökkent (Szürtei községi tanács adattára).

12. táblázat**Bátfa népességének változása 1880-2001 között**

(Forrás: Sebők László, 1880-2001).

Év:	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Egyéb	Összesen
1880	225	-	2	10	5	242
1890	192	1	2	7	-	202
1900	205	-	3	1	-	209
1910	205	2	-	3	-	210
1921	219	2	-	1	2	224
1930	201	2	-	2	11	216
1941	221	-	-	-	-	221
1989	205	45	-	-	6	256
2001	183	43	-	-	5	231

Palló

Egy kis község a Szürtei kistérségben. 1869-ben 509 a lakosság száma, 1880-ban 518 fő, 1890-ben 520 fő, 1900-ban 492 fő, 1910-ben 483 fő, 1940-ben 598 fő, 1989-ben 470, ebből 344 fő magyar; 1991-ben 500 fő (Botlik – Dupka, 1993).

13. táblázat

Palló népességének a változása 1880-2001 között

(Forrás: Sebők László, 1880-2001).

Év:	Magyar	Ruszin, ukrán	Német	Szlovák, csehszlovák	Zsidó	Cigány	Egyéb	Összesen
1880	505	-	-	-	-	-	13	518
1890	476	13	24	7	-	-	-	520
1900	492	-	-	-	-	-	-	492
1910	477	-	-	6	-	-	-	483
1921	486	1	-	5	-	-	3	495
1930	456	4	-	15	19	-	4	498
1941	488	3	-	1	27	-	1	520
1989	344	99	-	-	-	21	6	470
2001	308	96	-	3	-	13	2	422

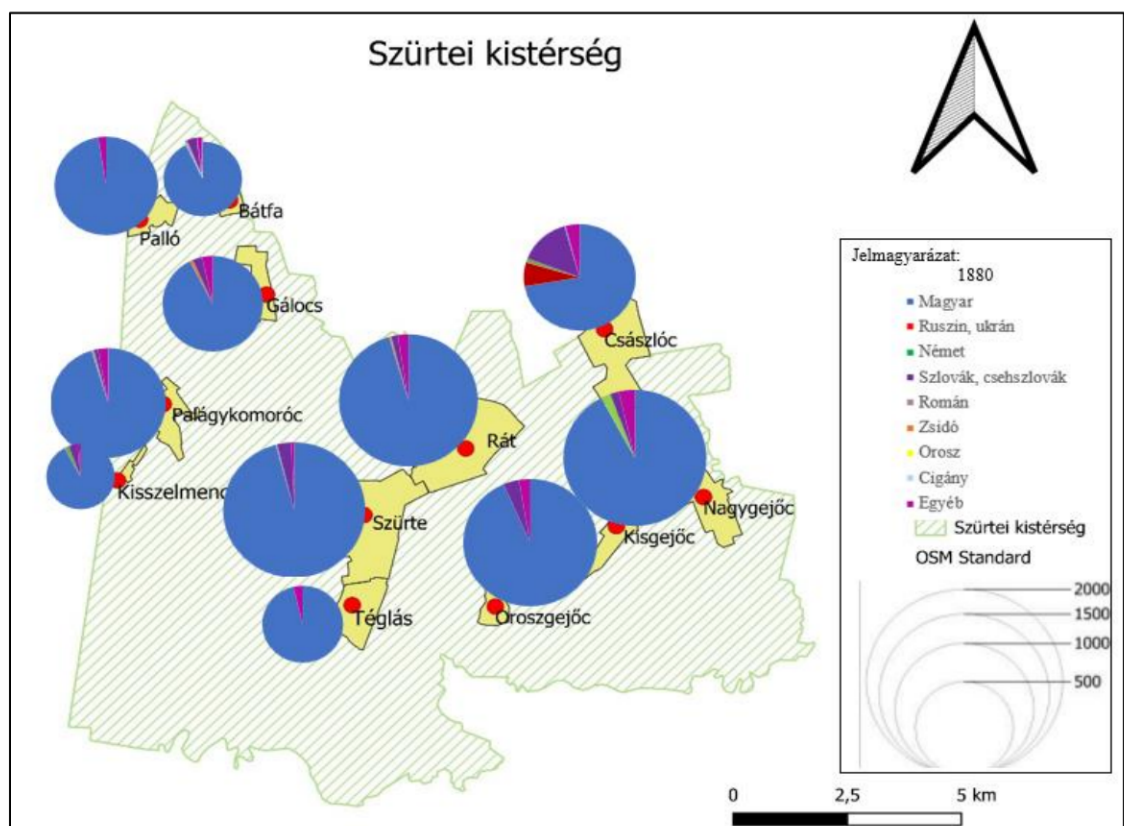
Palló népessége magyar többségű, amely folyamatosan csökken (13. táblázat). A SUMMA 2017-es felmérése alapján a magyarok száma 2001 és 2017 között -21,4%-al csökkent: 2001-ben 308 magyar, 2017-ben 242. Az ukránok létszáma a községben folyamatosan nő, a 2001-es népszámlálási adatok alapján 96 ukrán van. Németek 1890-ben éltek, szlovákok majdnem mindig megtalálhatóak voltak a faluban, kis létszámban. Zsidók 1930–1941 között éltek, a cigányok pedig 1989-től laknak a faluban (Sebők, 2020).

A 2023-as legfrissebb adatok alapján a faluban 398 ember él, tehát elmondható az, hogy a lakosság csökkent a 2001-es népszámlálási adatokhoz viszonyítva (Szurtei községi tanács adattára).

5.2. A kistérség nemzetiségi összetétele 1880-2001 között

Az elmúlt évek során a Szürtei kistérségben népesség csökkenés figyelhető meg, a községi tanács nyilvántartása alapján, a 2001-es népszámlálás óta. Az utóbbi években megnőtt az ukránok száma a kistérségben, sok ukrán költözött Kárpátaljára Ukrajna belső részeiről, a magyarok pedig az elköltözés mellett döntöttek. Ezt köszönhetjük a 2013–2014-es megmozdulásoknak Kijevben, az orosz-ukrán háborúnak, vagy akár az ország gazdasági helyzetének is (Molnár-Molnár D., 2005).

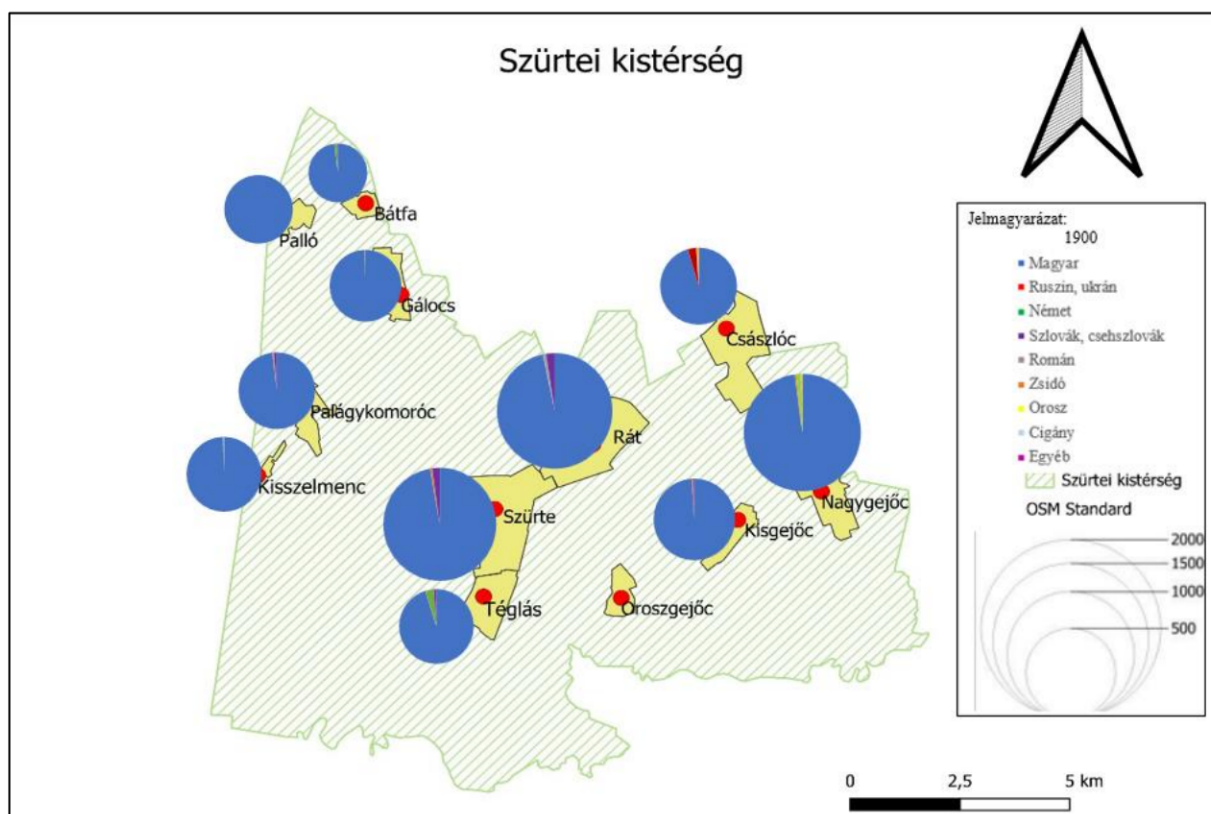
Az 1880-as években a kistérség falvaiban a magyarok voltak többségben, ezt ábrázoltuk térképen is (15. ábra). Kékkel jelöltük a magyarok arányát a községekben, amit jól láthatunk, hogy majdnem minden faluban a lakosság teljes egészét képezi. Császlóc különül el úgy igazán, a többi falutól, háromnegyede magyar, a többi pedig ukrán, német, szlovák, csehszlovák. Ebben az évben még szlovákok, csehszlovákok Szürtében, Kisgejőcön, Nagygejőcön, Kisszelmencen, Gállocsban, Bátfán éltek. Oroszgejőc nemzetiségi összetételéről csak az 1989-es évektől találtunk adatokat.

15. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1880-ban.

Forrás: Sebők László, 1880-2001, saját szerkesztés

A 16. sz. ábrán az 1900-as év nemzetiségi eloszlása látható a kistérségben. Az 1880-as évhez képest a lakosság csökkent a falvakban. A magyar többség megmaradt, Pallóban a teljes lakossága magyar; Gállocsban 1 szlovák kivételével, mindenki magyar; Kisszelmencben 1 német kivételével, mindenki magyar; Bátfán 3 német és 1 szlovák kivételével, mindenki magyar. Ráton, Szürtében, Nagygejőcön, Palágykomorócon a magyarokon kívül, élnek még szlovákok, németek, Császlócon 22 ukrán.

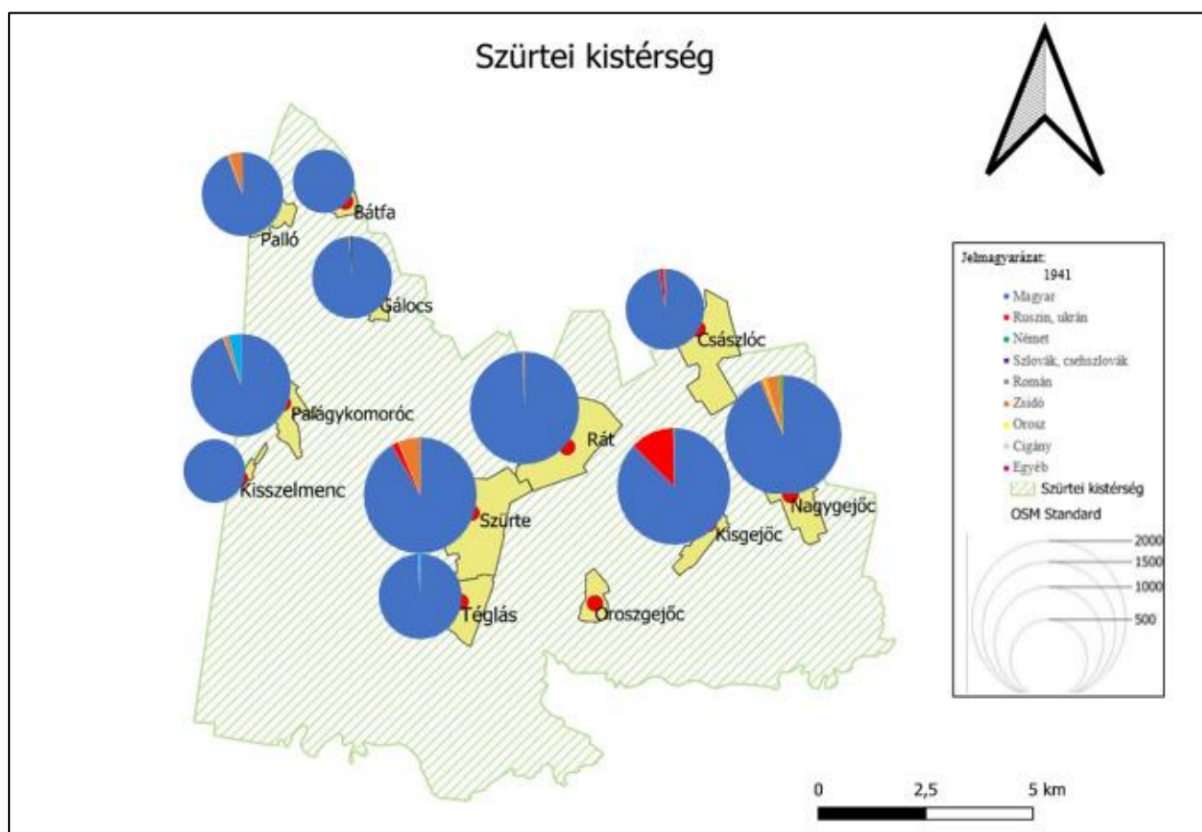

16. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1900-ban

Forrás: Sebők László, 1880-2001, saját szerkesztés.

Az 1941-es évre több falunak nőtt a lakossága, ilyen például Palló, Bátfa, Kisszelmenc, Téglás, Szürte, Gállocs, Palágykomoróc, Kisgejőc. Császlócon, Nagygejőcön csökkent az összlakosság az 1900-as év adataihoz viszonyítva. Ráton pedig szinte teljesen megegyezik az összlakosság száma. Két falunak a teljes lakossága magyar, ez Bátfa és Kisszelmenc. Egyedül

Kisgejőcön figyelhető meg az ukránok letelepedése, 122 ukrán él, a magyarokon kívül. Császlócon csökkent az ukránok száma az 1900-as évek adatai alapján. Észrevehető még a zsidók jelenléte a falvakban, nagyobb számban Szürtében 82 fő, Pallóban 27 fő, Nagygejőcön 34 fő élt. Cigányok megjelentek Palágykomorócon, összesen 33 fő a teljes lakosságból (17. ábra).

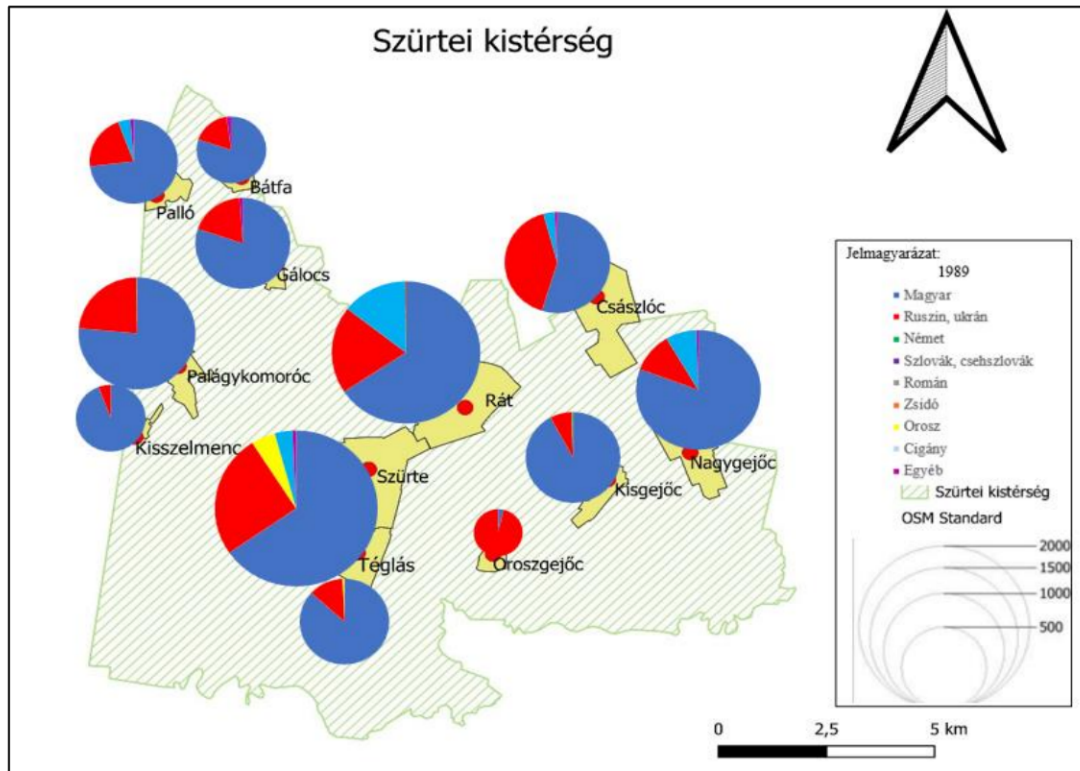

17. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1941-ben.

Forrás: Sebők László, 1880-2001, saját szerkesztés

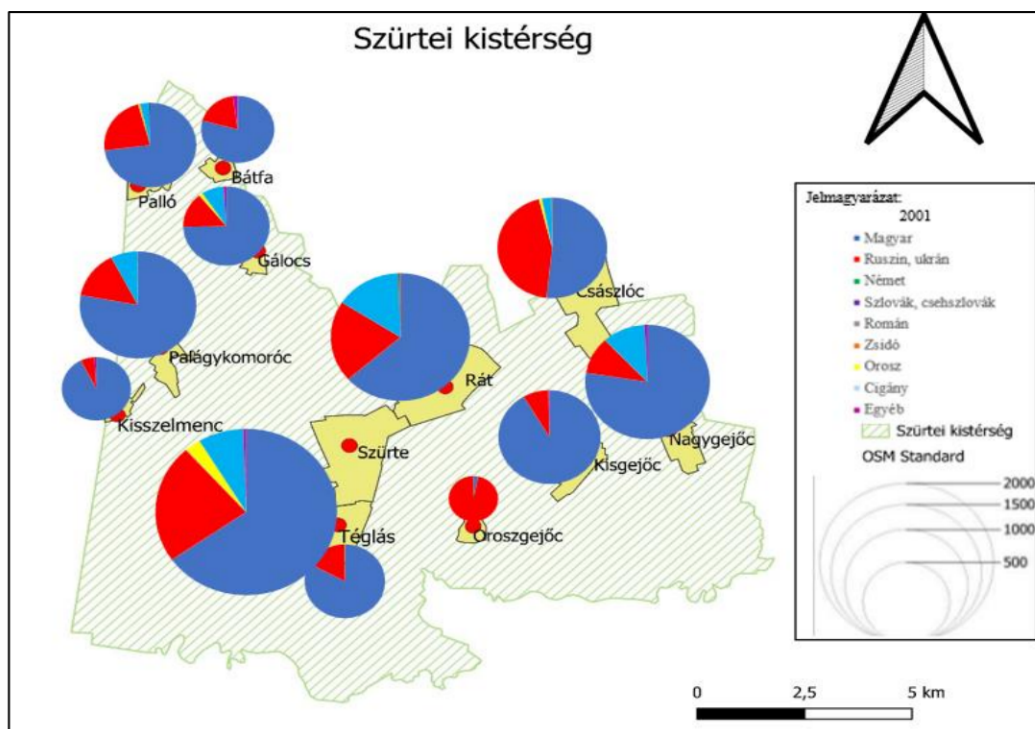
1989-es évekre nőtt a lakossága Bátfnak, Téglásnak, Szürtének, Császlócnak, Palágykomorócnak, Rátnak Nagygejőcnek. Pallóban, Kisszelmencen, Gállocsban, Kisgejőcön pedig csökkent. A kistérségben a magyarok aránya csökkent, ellenben az ukránoké jelentősen nőtt. Kisgejőcön 762 lakosból 702 magyar, 56 ukrán; Nagygejőcön 1105 lakosból 891 magyar, 120 ukrán, 88 cigány, 6 egyéb nemzetiségű; Oroszgejőcön 113 lakosból 4 magyar, 109 ukrán; Ráton 1431 lakosból 940 magyar, 284 ukrán, 203 cigány, 4 egyéb nemzetiségű; Palágykomorócon 906 lakosból 693 magyar, 211 ukrán, 1 szlovák, 1 egyéb nemzetiségű; Gállocsban 524 lakosból 420 magyar, 98 ukrán, 6 egyéb nemzetiségű; Császlócon 703 lakosból 385 magyar, 288 ukrán, 24 cigány, 6 egyéb nemzetiségű; Szürtének az 1920 fős lakosságából

1255 magyar, 491 ukrán, 92 orosz, 68 cigány, 14 egyéb nemzetiségű; Téglás 647 fős lakosságából 561 magyar, 82 ukrán, 4 egyéb nemzetiségű; Kissszelmenc 250 lakosból 233 magyar, 14 ukrán; Bátfa 256 lakosságából 205 magyar, 45 ukrán, 6 egyéb; Palló 470 lakosságából 344 magyar, 99 ukrán, 21 cigány, 6 egyéb nemzetiségű (18. ábra).

18.ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1989-ben.

Forrás: Sebők László, 1880-2001, saját szerkesztés

19. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 2001-ben

Forrás: Sebők László, 1880-2001, saját szerkesztés

Az 1989-es adatokhoz viszonyítva a 2001-es népszámlás adatokat, elmondható, hogy több községben is csökkent a lakosságszám, ezek a következők: Palló, Bátfa, Kisszelmenc, Téglás, Szürte, Gálóc, Palágykomoróc, Rát, Nagygejőc. Oroszgejőcön és Császlócon nőtt a lakosság, illetve Kisgejőc lakossága nem nagyon változott. Jelentősen csökkent a magyarok aránya a községben, viszont az ukránoké nőtt, egyre több piros színt láthatunk a 19. ábrán, ahogyan az ukránokat jelöltük. Változások vannak a cigány községben is, egyre több faluban jelentek meg.

Összességében a magyar község az elmúlt évek során csökkent, viszont a helyükre ukránok és cigányok telepedtek le. Míg az 1880-as években szinte majdnem minden faluban magyar élt, mára eléggé színessé vált a községek lakossága.

5.3. Vallási összetétele

Fontos szerepet tölt be a kistérség életében a vallás. Vallási összetétel szerint 1870-től 1941-ig vannak adataink. A kistérségben több vallás is megtalálható, melyek a következők: református, római katolikus, görög katolikus, evangélikus, ortodox, izraelita (Sebők László, 2020).

1870-ben a Szürtei kistérség több felekezetre oszlott. Legnagyobb arányban a reformátusok voltak 2832 fő, következő a római katolikusok, 2211 hívőt számlált, görög katolikus 1914 hívőt számlált, evangélikus 7, ortodox (pravoszláv) 1, izraelita 632 (18. ábra). A római katolikusok közül 1870-ben Ráton van a legnagyobb gyülekezet, görög katolikusok legtöbben Szürtében vannak, a legnagyobb református község a kistérségben Nagygejőcön van, evangélikusok vannak Nagygejőcön, Ráton, Császlócon vannak; ortodox vallás egyedül ráton számlál egy lelket, izraeliták pedig Szürtében vannak a legtöbben.

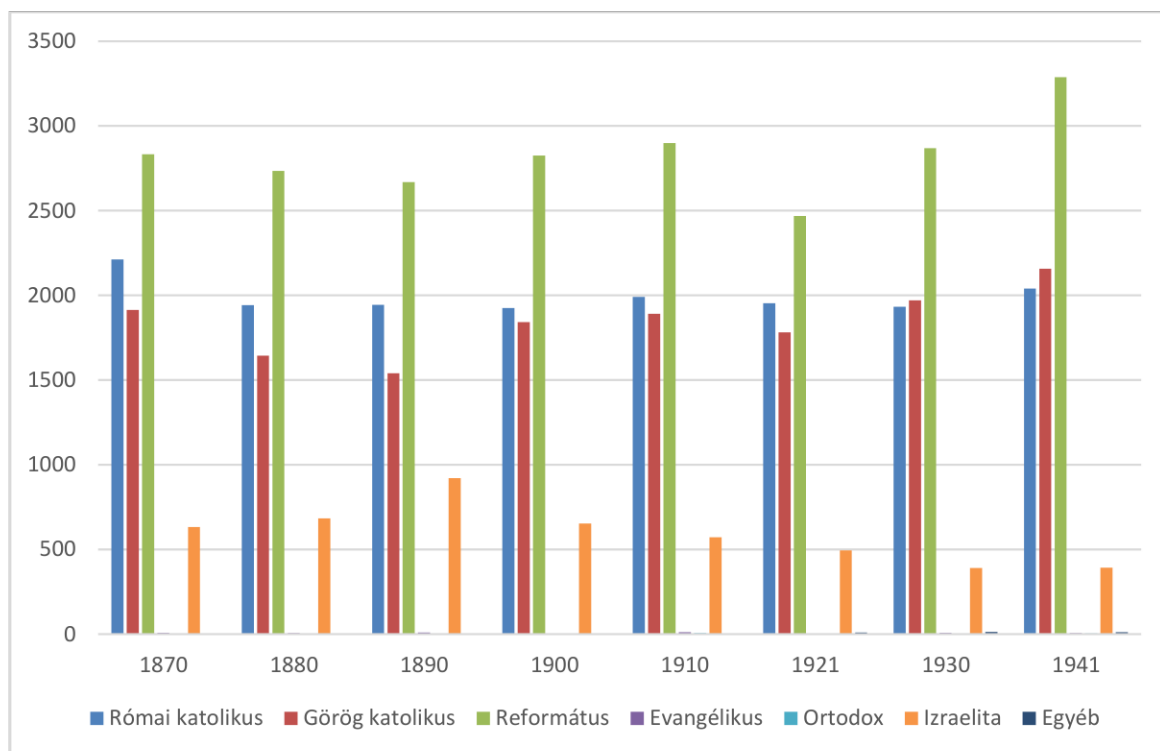
1880-ban a kistérségben továbbra is a reformátusok voltak a legtöbben, összesen 2735 fő; utána következnek a római katolikusok 1942 fő, görög katolikusok 1643 fő, izraeliták 683 fő. Római katolikus a legtöbb továbbra is Ráton és Császlócon van, görög katolikusok Kisgejőcön és Ráton, reformátusok legnagyobb részét Kis- és Nagygejőc, illetve Rát adja; evangélikusok Nagygejőcön, Szürtében, Kisszelmencen vannak; izraeliták Ráton és Szürtében vannak a legtöbben (14. táblázat).

1890-ben továbbra is a reformátusok voltak a kistérségben a legtöbben, majd következtek a római katolikusok, görög katolikusok, izraeliták. A legnagyobb református község az átkerült Rátra. Majdnem 100 fővel csökkent a reformátusok száma, illetve a görög katolikusoké, az izraelitáké pedig növekedett közel 240 fővel (20. ábra).

1890-ben továbbra is a reformátusok voltak a kistérségben a legtöbben, majd következtek a római katolikusok, görög katolikusok, izraeliták. A legnagyobb református község az átkerült Rátra. Majdnem 100 fővel csökkent a reformátusok száma, illetve a görög katolikusoké, az izraelitáké pedig növekedett közel 240 fővel.

1900-ban a kistérség 2826 fő református számlált, 1924 fő római katolikust, 1842 fő görög katolikust, 652 fő izraelitát, 1 evangélikust. Jelentős csökkenés az izraelitáknál figyelhető meg. A legnagyobb református község Kis- és Nagygejőcön, illetve Ráton van; római katolikusok Nagygejőcön, Ráton, Császlócon vannak; görög katolikusok Ráton vannak a legtöbben, izraeliták Nagygejőcön, Szürtében vannak (14. táblázat).

A Szürtei kistérségben 1910-1941 között továbbra is a református község volt a legnagyobb. 1930-tól a római katolikus vallás visszahúzódott, és a második helyre a görög katolikusok kerültek. Az izraelitáknak a létszámuk az 1900-as évektől folyamatosan csökkent (20. ábra).

20.ábra A Szürtei kistérség vallási összetétele 1870-1941
(Forrás: Sebők László, 1880-2001)

6. A TÉMA FELHASZNÁLÁSA AZ ISKOLAI OKTATÁSBAN

A Szürtei kistérség demográfiai vizsgálata c. téma a földrajzórakon és a szakköri foglalkozásokon használható fel az iskolai oktatásban.

A témát a 8. osztályban (Ukrajna és a világ népességének demográfiai folyamatai, nem és kor szerinti összetétele) tudnám feldolgozni.

6.1. Óravázlat egy földrajzórához

Óravázlat

- Tanítás helye, ideje:** 8. osztály, 2024. október 10., Beregszászi 6. Számú Horváth Anna Általános Iskola.
- Az óra témája:** Ukrajna és a világ népességének demográfiai folyamatai, nem és kor szerinti összetétele. A népesség számának változása.
- Az óra célja:**
 - oktatási:* megismertetni a tanulókkal a világ népesség demográfiai folyamatait;
 - képzési:* elképzelést szerezni a népesség számának változásairól;
 - nevelési:* a népességszám változásának hatásai.
- Szemléltetőeszközök:** tankönyv, atlasz, vázlattérkép, a világ politikai térképe.
- Az óra típusa:** új anyag átadása (kombinált típusú óra)

Az óra menete

Szerkezeti elem	Tartalmi rész	Módszer	Eszköz	Idő
I.	Szervezés - Köszönés: a tanár az osztályba lépve köszön a tanulóknak. - A napos jelentése: a táblánál a napos jelenti az osztály létszámát, hiányzik-e valaki, vagy mindenki jelen van. - Osztálynapló beírása.		Szóbeli	2 perc

II.	Ellenőrzés/számonkérés: az osztálynapló beírása után megkezdődik a számonkérés különböző feladatok formájában. 1. Milyen módszerrel számítják ki egy ország vagy a világ népességének számát? 2. Milyen tényezőktől függ egy adott terület népességszáma? 3. Felhasználva a 190. ábrát, elemezd a népességszám változását Ukrajnában az utóbbi 100 év alatt. 4. Mi hatott Ukrajna népességszámának csökkenésére a XX. század végén?	Frontá- lis	Szó- beli	10 perc
III.	Motiváció/aktualizálás: a számonkérés, és osztályzás után a tanár elmondja, hogy mit tanultak a múlt órán, valamint a mai tanórán mivel fognak megismerkedni. A múlt órán megismertették a gazdaság társadalmi és térbeni szerveződésének formáit, a gazdaság területi szerkezetének összetevőit. A mai tanórán pedig a világgazdaság fogalmával, mint összetett gazdaságföldrajzi rendszerrel fogunk megismerkedni. A nemzetközi munkamegosztás főbb tényezőiről, a világpiac jellegzetességeiről is tanulni fogunk.	Tanári elbe- szélés	Szó- beli	3 perc
IV.	Új anyag feldolgozása: ez magába foglalja az új téma átadását, amit a tanár vázlatpontonként ismertet, a fontosabb fogalmakat és dátumokat kiemeli szóban, de a táblára is felírja. A vázlatpontokat és a fontosabb fogalmakat a füzetbe is beírja! 1.A LAKOSSÁG NEMEK SZERINTI ÖSSZETÉTELE. A nemek szerinti összetétel- összefüggés (százalékban) a férfiak és a nők száma között, akik adott területen élnek. A nemek szerinti összetétel függ a férfi és a női lakosság	Tanári elbe- szélés	Szó- beli, a váz- lat- pon- tok és fogal- mak a táb- lára	20 perc

	születési és halálozási sajátosságaitól. Az emberiségre a következő demográfiai törvényszerűségek jellemzők: leánygyermek kevesebb születik, mint fiúgyermek. Azonban a halálozások száma a férfiak között magasabb, mint a nők között. 2. A LAKOSSÁG KORSZERINTI ÖSSZETÉTELE. A kor szerinti összetétel mutatja a különböző korcsoportokhoz tartozó személyek közötti összefüggést (százalékban). A legáltalánosabb csoportok, amelyeket gyakran elkülönítenek a népesség kor szerinti összetételében: 1) népesség, amely fiatalabb a munkaképes kortól (gyermekek 15 éves korig); 2) munkaképes népesség (16 éves kortól 64 évesig); 3) népesség, amely idősebb a munkaképesektől (65 éves és idősebb). A természetes szaporulat mutatóinak általános csökkenése és a közepes élettartam növekedése miatt a világon a gyermekek részaránya fokozatosan csökken, az idősebb korúaké pedig növekszik. Az ilyen összefüggésváltozást a korszerkezetben az időskorúak javára a népesség előregedésének nevezik. 3. A KORFA. Az összefüggéseket a különböző korcsoportokba tartozó férfi és női népesség között a világon, az országokban vagy régiókban korfák segítségével tanulmányozzák. Ilyen korfa bal- és jobboldala tükrözi az információkat a különböző nemű népességről - férfiakról és nőkről. Vízszintesen a korfán feltüntetik a korcsoportokhoz tartozó emberek számát, függőlegesen - a korcsoportok időértékét (években). Különböző országok korfája különböző alakú az ott végbemenő demográfiai folyamatoktól függően.	kerülnek	
--	--	----------	--

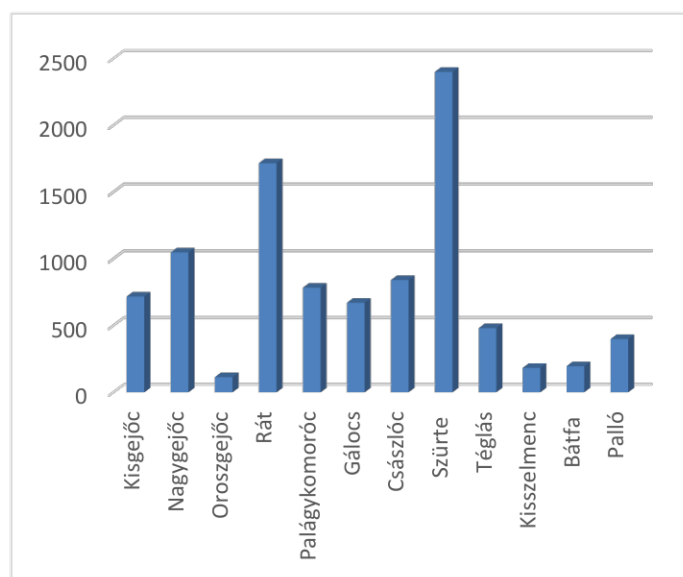
	4. AZ EMBEREK ÉLETTARTAMA. Még egy általánosított demográfiai mutató - az átlagos várható élettartam, amelyet az évek számaként számlálnak, amit minden embernek el kellene érnie a jelenlegi halálozási szint mellett. A népesség átlagos várható élettartama a világon évezredekén keresztül 30-35 évet tett ki és csak az iparosodás idején kezdett jelentősen növekedni. 2015-ben ez 71 év volt. 5.A DEMOGRÁFIAI HELYZET. A demográfiai mutatók összessége, amelyek jellemzők egy adott területre - a demográfiai helyzetet alakítják. Ez minden országban változó. Ugyanakkor általánosságban a demográfiai helyzet hasonló azokban az országokban, ahol jellemző a népesség valamelyik reprodukciótípusa. Az első reprodukciótípushoz tartozó országokban jellemző a viszonylag alacsony születési, halálozási mutató és a természetes népszaporulat (kevesebb, mint 12 ‰), magas az átlagos élettartam, aktív folyamat a népesség előregedése, a nemek szerkezetében nőtöbblet van. . A típushoz tartozó több országban a demográfiai helyzetet demográfiai krízisként határozzák meg: a természetes szaporulat ott vagy nullával egyenlő. Afrika, Ázsia, Latin-Amerika és Óceánia országainak többsége a második reprodukciótípushoz tartozik, ahol jellemző a viszonylag magas születésszám, stabil (gyakran alacsony) halálozási mutatók, magas természetes szaporulat. A korszerkezetben a fiatal korosztály van többségben, a nemek szerinti megoszlásban a legtöbb országban a férfiak vannak többségben. A második típus országai a demográfiai robbanás különböző fázisaiban vannak, azonban a csúcsot már elhagyták. 6.DEMOGRÁFIAI HELYZET UKRAJNÁBAN.			
--	--	--	--	--

Népesség depopuláció - a népességszám csökkenése a negatív természetes szaporulat következtében. A népesség depopulációját Ukrajna egész területén elsőként 1991-ben regisztrálták, a falusi közegben viszont még korábban kezdődött.

A természetes szaporulat mutatói különböznek egymástól Ukrajna különböző régióiban. Pozitív természetes szaporulat van Kárpátalján és Kijevben, egyes években - Rivne és Voliny megyében.

Az Ungvári járáshoz tartozó Szürtei-kistérséghez összesen 12 település tartozik: Bátfa, Császlóc, Gállocs, Kisgejőc, Kisszelmenc, Nagygejőc, Palágykomoróc, Palló, Rát, Oroszgejőc, Szürte, Téglás.

A községi tanács 2023-as nyilvántartási adatai alapján a kistérség összesen 9540 lakost számlál. A lakosságnak a nagyrésze az a következő falvakra esik: Szürte (2400 fő), Rát (1716 fő), Nagygejőc (1047 fő), Császlóc (840 fő), Palágykomoróc (783 fő), Kisgejőc (716 fő), Gállocs (670 fő). Továbbá pedig vannak azok a falvak amelyeknek a lakosságszámuk 500 alá esik: Téglás (480 fő), Palló (398 fő), Bátfa (195 fő), Kisszelmenc (182 fő), Oroszgejőc (113 fő).

V.	Összefoglalás: az új anyag átadása után rövid összefoglalás következik az átadott, ismertetett témából kérdések formájában az osztály felé. A népesség nemek szerinti összetétele - összefüggés a férfiak és a nők száma között, akik egy adott területen élnek. A népesség kor szerinti összetétele - összefüggés a különböző korcsoportokhoz tartozó emberek száma között. A „népesség elöregedése” - változás a korösszetétel arányaiban az idősebb korosztály javára. A demográfiai helyzetet a világon vagy egy országban a születések, halálozások, természetes szaporulat, nemek és kor szerinti összetétel, az átlagos élettartam mutatói jellemzik. A népesség depopulációja - a népesség számának csökkenése a negatív természetes szaporulat következtében. Egy ország demográfiai politikája - intézkedések rendszere, amelyek segítségével az állam hatást gyakorol a népesség természetes szaporulatára.	Tanári elbe- szélés	Szó- beli	8 perc
VI.	Házi feladat: a tanóra végén kerül sor a házi feladat feladására, amelyet a füzetbe és naplóba egyaránt beírat a tanár. Megtanulni a témát!	Tanári elbe- szélés	Szó- beli	2 perc

6.2. Szakköri foglalkozás

A földrajz szakkörök lehetőséget nyújtanak a diákoknak arra, hogy mélyebben megismerjék és megértsék a világ különböző aspektusait. Legfeljebb olyan tanulók számára vonzóak, akik érdeklődnek a földrajz iránt, és szeretnék elmélyíteni tudásukat ezen a területen.

Ezek a szakkörök változatos tevékenységeket kínálnak, beleértve a térképek tanulmányozását és értelmezését, a földrajzi felfedezőutak tervezését és végrehajtását, az

élőhelyek és a környezetvédelem témáinak megvitatását, valamint más földrajzi kultúrák és népek felfedezését.

A szakkörök lehetővé teszik a diákoknak, hogy interaktív módon tanuljanak és elmélyítsék földrajzi ismereteiket különböző tevékenységek révén, például játékok, vetélkedők, prezentációk és csoportos projektek terén. Lehetőséget biztosítanak saját kutatások végzésére és új dolgok felfedezésére a világ különböző részein (Stephen Scoffham, 2013).

A földrajz szakkörök nemcsak a földrajzi ismeretek fejlesztését szolgálják, hanem segítik a diákokat kritikus gondolkodásuk, problémamegoldó képességük és csapatmunka készségük fejlesztésében is. Ezek az értékes készségek számos más területen is hasznosak lehetnek a diákok jövőbeli életében és karrierjében.

A népességi adatok felhasználása szakkörön izgalmas lehetőségeket kínál a diákoknak arra, hogy megértsék és értelmezzék a világ népességének dinamikáját és változásait. Ezek az adatok nemcsak segítséget nyújtanak, hanem lehetőséget adnak a demográfiai folyamatok elemzésére és értelmezésére is.

A szakkör során a diákok tanulmányozhatják és elemezhetik a különböző országok, kistérségek és falvak népességi adatait, például a népességnövekedési arányokat, az átlagéletkort, a vallási összetételt, az etnikai összetételt stb. Ezen keresztül jobban megérthetik a népességmozgások okait és következményeit, valamint azok hatásait a társadalmakra és a gazdaságra.

A szakkör keretében a diákok különböző módszereket tanulhatnak meg az adatok gyűjtésére, elemzésére és prezentálására, például grafikonok, diagramok, térképek és prezentációk segítségével (Teperics K., Sárminé G.E., Németh G., Sütő L., Homoki E., 2015).

Egy szakkör foglalkozás tervének összeállítása a népesség jellemzésére lehetővé teszi a diákokat, hogy mélyebben megértsék a demográfiai folyamatokat és azoknak a társadalmakra gyakorolt hatását. A mi példánk egy szakköri foglalkozásra:

Cím: A Szürtei kistérség népességének a jellemzése: statisztikai elemzés és értelmezés

Célkitűzés: A diákoknak lehetőséget biztosítani arra, hogy megértsék és értelmezzék a népességi adatokat, és hogy képesek legyenek saját demográfiai elemzéseket végezni.

Időtartam: 2 óra

Fázisok:

Bevezetés (15 perc):

- Köszöntés és rövid áttekintés a foglalkozásról.
- Miért fontosak a népességi adatok és hogyan befolyásolják az életünket?

Népességi adatok bemutatása (30 perc):

- Rövid áttekintés a demográfiai fogalmakról és mutatókról (pl. népességnövekedési arány, átlagéletkor, urbanizációs arány stb.).
- Néhány példa bemutatása a különböző országok népességi adatairól és tendenciáiról.

Csoportmunka - Adatgyűjtés és Elemzés (40 perc):

- Diákok csoportokra osztása.
- Minden csoport egy országot vagy régiót, és gyűjtsön össze népességi adatokat (pl. népességnövekedés, születési és halálozási arányok, migrációs adatok stb.).
- Az adatok alapján csoportok elemzik és értelmezik a kiválasztott ország vagy régió demográfiai helyzetét.

Prezentáció és Vita (30 perc):

- Minden csoport bemutatja az általuk összegyűjtött adatokat és elemzéseket.
- Közös vita és megbeszélés arról, hogy hogyan befolyásolják ezek a demográfiai trendek az adott ország vagy régió társadalmát és gazdaságát.

Zárás (5 perc):

- Összefoglalás és köszönet a résztvevőknek.
- Utasítások a következő foglalkozásra való felkészüléshez.

KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatásunk során kapott eredményeink:

- A lakosság szám az évek során csökkent a Szürtei kistérséghez tartozó falvakban.
- A Szürtei kistérség jellemzői közé tartozik a sokszínű etnikai összetétel, ahol a magyar közösség jelentős számban van jelen, ami különleges kulturális és nyelvi jelleget ad a térségnek. A magyar közösség az elmúlt évek során csökkent, viszont a helyükre ukránok és cigányok telepedtek le. Míg az 1880-as években szinte majdnem minden faluban magyar élt, mára eléggé színessé vált a községek lakossága.
- Fontos szerepet tölt be a kistérség életében a vallás. A kistérségben több vallás is megtalálható, melyek a következők: református, római katolikus, görög katolikus, evangélikus, ortodox, izraelita. A reformátusok vannak a legtöbben a községben.
- A kistérség gazdaságában fontos szerepet játszik a mezőgazdaság, a helyi élelmiszertermelés és a kézművesipar.
- A térségben található természeti és kulturális látnivalók, mint például a történelmi épületek és a helyi hagyományok, turisztikai vonzerőt is képviselnek.

ÖSSZEGZÉS

Az Ungvári járáshoz tartozó Szürtei-kistérséghez összesen 12 település tartozik: Bátfa, Császlóc, Gálocs, Kisgejőc, Kisszelmenc, Nagygejőc, Palágykomoróc, Palló, Rát, Oroszgejőc, Szürte, Téglás.

A munkánk célja az volt, hogy egy átfogó képet mutassunk be a Szürtei-kistérségről, illetve az ott élő lakosságról. A kistérség népességföldrajzi felméréséhez a terepi kutatást alkalmaztuk, személyesen kerestük fel a falvak előljáróit, illetve az egyházak képviselőit és kértük el a népességi adatokat.

A munkánk az hat nagy fejezetből áll. Az első fejezet a felhasznált irodalomról, illetve kutatási módszerekről szól.

A második fejezet a Szürtei kistérség összetételét és a földrajzi fekvését mutatja be, hogyan jött létre a kistérség és mely falvak tartoznak hozzá, illetve, hogy helyileg hol helyezkedik el.

A harmadik fejezetben a kistérség és környékének a történelmi áttekintésére fektettük a hangsúlyt. Az elmúlt évek során, a területen milyen fontosabb történelmi események voltak.

A negyedik fejezetben a Szürtei kistérség természetföldrajzi jellemzését mutattuk be teljeskörűen, amely tartalmazza a következőket: természetföldrajzi fekvés, a domborzat, földszerkezeti és geológiai felépítés, éghajlat, vízrajz, talajviszonyok.

Az ötödik nagy fejezetünk az a kistérség népességföldrajzi jellemzéséről szól, amely bemutatja a népességszám változását településenként, a kistérség nemzetiségi összetételét 1880-2001 között és a vallási összetételt.

A legutolsó hatodik fejezetünk, amely a téma felhasználásáról szól az iskolai oktatásban.

Úgy gondolom, hogy teljes képet kaptunk a Szürtei-kistérség lakosságáról, elhelyezkedéséről, illetve a társadalmi életéről is.

Összességében elmondható, hogy a kistérség falvai magyar többségűek, azonban nagy számban élnek ukránok és cigányok is a községben. Vallás tekintetében a reformátusok vannak többségben, utána következnek a római és a görög katolikusok.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Botlik József – Dupka György, 1993: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó.
2. Bulla Béla – Mendöl Tibor, 1999: A Kárpát-medence földrajza. Budapest: Lucidus Kiadó.
3. Csernicskó István, Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita, Máté Réka, Tóth-Orosz Enikő, 2021: A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján. Törökbálint: Termini Egyesület.
4. Dobos Endre, Csoma Zoltán, 2022: A Kárpát-medence talajai. Termini Egyesület-II. Budapest – Beregszász: Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.
5. Dr. Szaló László, 1993: Kárpátaljai demográfiai adatok. Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó.
6. Fedinec, Csilla és Vehes, Mikola, 2010: Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra. Budapest: Argumentum Kiadó - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete.
7. Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont : Decentralizáció Kárpátalján.
8. Izsák Tibor, 2007: Ukrajna természeti földrajza. Ungvár: PoliPint Kft..
9. Kárpátalja története. Örökség és kihívások. Monográfia. Beregszász-Ungvár, 2021: II.RF KMF-„RIK-U”Kft..
10. Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003a: Adattár
11. Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont: Kárpátalja lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében.
12. Molnár D. István, 2021: A közigazgatási térfelosztás változásai a mai Kárpátalja területén: In: Csatáry, Gy (szerk.) Kárpátalja története: örökség és kihívások. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.
13. Molnár József – Molnár D. István, 2005: Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv és Taneszköztanácsa.
14. Molnár József, Molnár D. István, 2010: A kárpátaljai magyarság népességföldrajzi viszonyai. In: Csernicskó I. (szerk.): Megtart a szó. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet.
15. Rédei Mária, 2006: Demográfiai ismeretek. Budapest.

16. Sebők László, 2020: Kárpátalja településeinek etnikai és felekezeti statisztikája, 1870–2001. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.
17. Stephen Scoffham, 2013: Teaching Geography Creatively. Routledge.
18. Tátrai P., Erőss Á., Kovály K., 2016: Migráció és versengő nemzetpolitikák Kárpátalján az Euromajdan után. Regio.
19. Tátrai P., Molnár J., Kovály K., Erőss Á., 2018: A kárpátaljai magyarok lélekszáma és a népesedésüket befolyásoló tényezők a SUMMA 2017 felmérés alapján. Kisebbségi Szemle.
20. Teperics Károly, Sáriné Gál Erzsébet, Németh Gábor, Sütő László, Homoki Erika, 2015: Földrajztanítás – válogatott módszertani fejezetek. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
21. Troszkánics Emese, 2018: Nagygejóc község jólétföldrajzi jellemzése. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

INTERNETES FORRÁSOK:

1. <http://refua.tirek.hu/lap/rati/cikk/mutat/koszontes/>
2. <https://hodinkaintezet.uz.ua/decentralizacio-karpataljan/>
3. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Bátfa>
4. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagygejoc>
5. https://hu.wikipedia.org/wiki/Szelmenci_székelykapu
6. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
7. https://www.academia.edu/49058358/Kárpátalja_lakosságának_területi_eloszlása_azú_jonnan_kialakított_közigazgatási_rendszerben
8. munkacs-diocese.org
9. reformarus.com.ua

MELLÉKLET

1. melléklet

A Szürtei kistérség falvainak a vallási hovatartozása az 1870-1941 évek között.

Kisgejőc							
Év:	Római kat.	Görög kat.	Református	Evangélikus	Ortodox	Izraelita	Egyéb
1870	215	185	482	0	0	71	0
1880	203	201	480	0	0	76	0
1890	156	171	478	0	0	69	0
1900	166	225	430	0	0	76	0
1910	183	194	490	5	0	65	0
1921	167	192	482	0	1	48	1
1930	147	209	519	0	1	33	0
1941	147	326	471	0	1	34	1
Nagygejőc							
1870	309	83	626	1	0	107	0
1880	304	69	547	2	0	183	0
1890	330	71	554	6	0	175	0
1900	309	74	665	1	0	152	0
1910	275	102	665	0	1	137	0
1921	263	89	601	0	0	120	0
1930	222	102	572	0	1	61	1
1941	195	104	629	1	1	69	6
Rát							
1870	490	315	346	3	1	59	0
1880	379	297	342	0	0	76	0
1890	445	143	340	1	1	323	0
1900	391	334	395	0	0	44	0
1910	447	337	390	1	0	30	0
1921	383	313	370	0	0	29	0

1930	382	354	425	4	0	20	0
1941	391	325	426	2	1	18	0
Palágykomoróc							
1870	53	56	190	0	0	42	0
1880	41	52	190	0	0	31	0
1890	39	37	185	0	0	16	0
1900	58	52	199	0	0	16	0
1910	73	48	203	0	0	18	0
1921	57	37	194	0	0	13	0
1930	42	53	206	0	0	29	0
1941	106	117	536	0	0	49	3
Gállocs							
1870	95	149	191	0	0	49	0
1880	66	156	207	0	0	63	0
1890	73	128	181	0	0	45	0
1900	87	124	195	0	0	55	0
1910	88	166	233	0	0	55	0
1921	72	169	204	0	0	59	0
1930	92	164	211	1	0	50	0
1941	92	189	207	0	0	41	0
Császlóc							
1870	347	203	19	2	0	40	0
1880	375	163	23	0	0	27	0
1890	338	219	12	0	0	53	0
1900	294	246	8	0	0	70	0
1910	290	209	13	1	0	46	0
1921	292	168	7	0	0	39	2
1930	280	189	1	0	0	16	8
1941	315	158	13	0	0	19	0
Szürte							

1870	429	416	496	1	0	157	0
1880	289	198	467	2	0	132	0
1890	245	242	459	1	0	146	0
1900	265	260	479	0	0	151	0
1910	256	259	461	2	4	162	0
1921	310	265	389	1	0	160	6
1930	313	277	486	1	0	149	4
1941	333	297	550	1	1	131	1
Téglás							
1880	147	146	44	0	0	37	0
1890	162	185	41	0	0	29	0
1900	202	202	46	0	0	26	0
1910	205	224	45	0	0	13	0
1921	242	181	33	0	0	0	0
1930	273	241	23	0	0	5	0
1941	282	222	26	1	0	0	0
Kisszelmenc							
1870	31	135	51	0	0	19	0
1880	35	105	39	2	0	12	0
1890	45	102	33	1	0	23	0
1900	67	119	30	1	0	29	0
1910	57	147	54	2	0	18	0
1921	51	152	53	1	0	6	0
1930	72	181	50	0	0	0	0
1941	67	202	49	1	0	0	0
Bátfa							
1870	66	50	119	0	0	15	0
1880	59	56	106	0	0	21	0
1890	43	45	103	0	0	11	0
1900	52	44	103	0	0	10	0

1910	58	45	101	0	0	6	0
1921	69	46	109	0	0	0	0
1930	60	49	107	0	0	0	0
1941	69	50	102	0	0	0	0
Palló							
1870	29	176	268	0	0	36	0
1880	30	161	293	0	0	33	0
1890	28	179	282	0	0	31	0
1900	30	163	276	0	0	23	0
1910	58	159	244	0	0	22	0
1921	47	170	27	0	0	21	0
1930	50	152	268	1	0	27	0
1941	43	166	279	0	0	32	0

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra. A Szürtei kistérség elhelyezkedése	7
2. ábra. A Szürtei kistérségehez tartozó települések	8
3. ábra. Kisgejőci Református Gyülekezet temploma	10
4. ábra. Egry Ferenc mellszobra	11
5. ábra. Emléktábla a II. Világháború után elhurcolt lakosok emlékére	12
6. ábra. A Ráti Református Gyülekezet temploma	14
7. ábra. A Palágykomoróci Református Gyülekezet temploma.....	15
8. ábra. Gálocsi Református Gyülekezet temploma.....	17
9. ábra. Gálocsi Római Katolikus templom	17
10. ábra. A Császlóci Római Katolikus templom	19
11. ábra. Szürtei Református Gyülekezet temploma	21
12. ábra. A Téglási Római Katolikus templom	22
13. ábra. A félbevágott szelmenci székelykapu az ukrán-szlovák határon.....	23
14. ábra. A Szürtei-kistérség 2023-as népesség eloszlása falvak szerint.....	30
15. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1880-ban.....	43
16. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1900-ban.....	44
17. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1941-ben.....	45
18. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 1989-ben.....	46
19. ábra. A Szürtei kistérség településeinek nemzetiségi eloszlása 2001-ben.....	47
20. ábra. A Szürtei kistérség vallási összetétele 1870-1941	49

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat. A magyar lakosság száma a Szürtei-kistérség falvaiban 2001-ben és 2017-ben. Az állandó lakosság és a magyarok száma 2001-ben népszámlálási adatok alapján, 2017-ben a SUMMA 2017 felmérés eredményei alapján	29
2. táblázat. Kisgejőc népességének változása 1880-2001 között	31
3. táblázat. Nagygejőc népességének változása 1880–2001 között	32
4. táblázat. Oroszgejőc népességének változása 1880-2001 között	33
5. táblázat. Rát népességének változása 1880-2001 között	34
6. táblázat. Palágykomoróc népességének változása 1880-2001 között	35
7. táblázat. Gálocs népességének változása 1880–2001 között	36
8. táblázat. Császlóc népességének változása 1880–2001 között	37
9. táblázat. Szürte népességének változása 1880–2001 között	38
10. táblázat. Téglás népességének változása 1880-2001 között	39
11. táblázat. Kisszelmenc népességének változása 1880–2001 között	40
12. táblázat. Bátfa népességének változása 1880-2001 között	40
13. táblázat. Palló népességének a változása 1880-2001 között	41
14. táblázat. Szürtei kistérség falvainak a vallási hovatartozása az 1870-1941 évek között	62

РЕЗЮМЕ

До Сюртівської територіальної громади, яка належить до Ужгородського району, входять 12 населених пунктів: Батфа, Часлівці, Галоць, Малі Геївці, Малі Селменці, Великі Геївці, Паладь-Комарівці, Пало, Ратівці, Руські Геївці, Сюрте, Тийглаш.

Метою нашої роботи було представити всебічний огляд Сюртівської громади та її населення. Для демографічного дослідження громади ми використовували місцеве дослідження, особисто зустрічалися з керівниками сіл та представниками церков і запитували у них демографічні дані.

Наша робота складається з шести великих розділів. Перший розділ стосується використаної літератури та методів дослідження.

Другий розділ описує склад і географічне положення Сюртівської громади, як вона була створена, які села до неї входять та де вона розташована.

У третьому розділі ми зосередилися на історичному огляді громади та її околиць. Ми розглянули важливі історичні події, що відбулися на цій території в останні роки.

У четвертому розділі ми повністю охарактеризували природно-географічні особливості Сюртівської громади, включаючи: природно-географічне розташування, рельєф, геологічну будову, клімат, гідрографію та ґрунтові умови.

Головний, п'ятий розділ присвячений демографічній характеристиці громади, де аналізуються зміни чисельності населення в кожному селі, національний склад громади в період 1880-2001 років та релігійний склад.

Останній, шостий розділ присвячений використанню теми у шкільній освіті.

Вважаємо, що ми отримали повне уявлення про населення, розташування та соціальне життя Сюртівської громади.

Загалом можна сказати, що села громади мають переважно угорське населення, але також тут проживають значна кількість українців та ромів. З релігійної точки зору, реформати складають більшість, за ними йдуть римо-католики та греко-католики.

NYILATKOZAT

Alulírott, Csákány Viktória, levelezős, földrajz szakos hallgató, kijelentem, hogy a dolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, a Földrajz és Turizmus Tanszéken készítettem, földrajztanári diploma megszerzése végett.

Kijelentem, hogy a dolgozatot más szakon korábban nem védtem meg, saját munkám eredménye, és csak a hivatkozott forrásokat (szakirodalom, eszközök stb.) használtam fel.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola könyvtárában a kölcsönözhető könyvek között helyezik el.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom témavezetőmnek, Dr. Izsák Tibornak, a diplomamunkám elkészítésében nyújtott segítségéért. Szakmai tapasztalata és hozzáértése nélkül valószínűleg nem készült volna el a diplomamunka.

Továbbá köszönettel tartozom mindazoknak, akik munkám során hozzájárultak a kutatásom sikerességéhez.

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

ЧАКАНЬ ВІКТОРІЯ СТЕПАНІВНА.pdf

Ким подано:

Стефан Молнар Д.

Дата перевірки:

2024-05-26 17:48:31

Дата звіту:

2024-05-26 18:36:30

Ким перевірено:

I + U + DV + P + DOI

Кількість сторінок:

70

Кількість слів:

13964

Схожість 4%

36іг: 21 джерела

Вилучено: 0 джерела

Інтернет: 14 джерела

DOI: 0 джерела

База даних: 0 джерела

Перефразовування 1%

Кількість: 16 джерела

Перефразовано: 169 слова

Цитування 18%

Цитування: 176

Всього використано слів:

3767

Включення 1%

Кількість: 18 включення

Всього використано слів: 279

Питання 0%

Замінені символи: 0

Інший сценарій: 0 слова